

Strateegia on vastu võetud
MTÜ Saarte Koostöökogu
üldkoosolekul 28.10.2015
Muudetud 13.11.2017 üldkoosolekul

Saarte Koostöökogu strateegia 2015 – 2020

Oktoober 2015
Kuressaare

Sisukord

<i>Sissejuhatus</i>	3
<i>1. MTÜ Saarte Koostöökogu</i>	4
<i>2. Kohaliku arengu strateegiaga hõlmatud tegevuspiirkond</i>	7
2.1. Piirkonna kirjeldus.....	7
2.2. Ülevaade rahvastikust.....	8
2.3. Ülevaade majandusest.....	11
2.4. Keskkonnaseisund.....	17
2.5. Tehniline taristu.....	17
2.6. Ülevaade mittetulundussektorist.....	19
<i>3. Tegevuspiirkonna olukorra analüüs</i>	20
3.1. Tegevuspiirkonna arenguvajadused ja arengupotentsiaal.....	20
3.2. SWOT-analüüs.....	23
<i>4. Perioodi 2007-2013 strateegia eesmärkide täitmine ja saavutatud tulemused</i>	25
<i>5. Strateegia eesmärgid</i>	30
5.1. Strateegia visioon, eesmärgid ja indikaatorid.....	30
5.2. Meetmed.....	31
5.3. Strateegiakaart.....	33
5.4. Strateegia integreeritud ja uuendusliku olemuse kirjeldus.....	34
<i>6. Kogukonna strateegia arendamisse kaasamise protsessi kirjeldus</i>	35
<i>7. Strateegia elluviimise tegevuskava</i>	37
7.1. Meetmete valiku üldine kirjeldus.....	37
7.1.1. Meede 1 - Ettevõtete konkurentsivõime suurendamine ja ühistegevus.....	37
7.1.2. Meede 2 - Elujõuliste kogukondade arendamine ja elukeskkonna parendamine.....	40
7.1.3. Meede 3 – Piirkonna arengut ja ettevõtlust edendav ühistegevus ja koostöö.....	43
<i>8. Võrgustumine ja koostöö</i>	46
<i>9. Strateegia rakendamise juhtimine ja seire</i>	49
9.1. Juhtimine ja töökorraldus.....	49
9.2. Strateegia rakendamine.....	51
9.3. Strateegia seire ja uuendamine.....	54
<i>10. Strateegia rahastamiskava</i>	56
<i>11. Stateegia sidusus asjaomaste arengudokumentidega</i>	58

Sissejuhatus

Käesolev dokument kajastab MTÜ Saarte Koostöökogu tegevuste prioriteete perioodil 2015-2020. Tegemist on eelmise perioodi (2008 - 2013) arengustrateegiast välja kasvanud strateegiaga, mis võtab arvesse eelmise perioodi kogemusi, muutunud väliskeskkonda ning kohaliku kogukonna ootuseid.

MTÜ Saarte Koostöökogu (edaspidi SKK) on 2006 aastal asutatud ettevõtete, mittetulundusühingute ja omavalitsuste vabatahtlik ühendus, mis tegutseb Saare maakonnas elavate inimeste huvides. Koostöökogu liikmed teevad omavahel koostööd ja kutsuvad ka teisi koostööle, et kohaliku elu paremaks muuta. Organisatsiooni eesmärk on oma liikmete koostööle, partnerlusele ja omaalgatusele tuginedes kohaliku elu arendamine.

SKK strateegia 2015 – 2020 loob aluse eesmärkide saavutamiseks ning selleks vajalike tegevuste teostamiseks, keskendudes kolmele valdkonnale – ettevõtlus, kogukonnad ja koostöö. SKK tegevuste sihtideks on ettevõtluse konkurentsivõime suurendamine läbi spetsialiseerumise, nutikate lahenduste rakendamise ja ühistegevuse, elujõuliste kogukondade arendamine ja elukeskkonna parendamine ning ühistegevuse ja koostöö kaudu piirkonna elukvaliteedi tõstmine.

Strateegia dokument koosneb üheteistkümnest osast. Esimeses osas antakse ülevaade SKK-st Leader-tegevusgrupina. Teises osas on toodud tegevuspiirkonna analüüs, kus käsitletakse tegevuspiirkonna rahvastiku, majanduse, keskkonna, tehnilise taristu ja mittetulundussektori olukorda. Kolmandas osas tuuakse välja piirkonna peamised arenguvajadused ja –potentsiaal ning SWOT-analüüs. Neljandas osas on antud ülevaade perioodil 2008-2013 saavutatud tulemustest. Viies osa sisaldab visiooni, strateegilisi eesmärke ja indikaatoreid ning kuuendas osas on kirjeldatud kuidas kaasati piirkonna kogukonda strateegia koostamise protsessi. Strateegia elluviimise tegevuskava on ära toodud seitsmendas osas, kaheksandas osas on käsitletud võrgustumise ja koostöö põhimõtteid. Üheksas osa keskendub strateegia rakendamise juhtimisele ja seirele ning kümndas osas on välja toodud rahastamiskava. Viimases ehk üheteistkümnendas osas vaadeldakse SKK strateegia seoseid teiste asjakohaste arengudokumentidega ja välja on toodud loetelu strateegia koostamisel kasutatud materjalidest.

Lähtuvalt strateegiast koostatakse vastavalt Leader-meetme määrusele iga-aastased rakenduskavad. Vastavad meetmed ning nende rakendamise põhimõtted on kirjutatud lahti käesolevas dokumendis.

1. MTÜ Saarte Koostöökogu

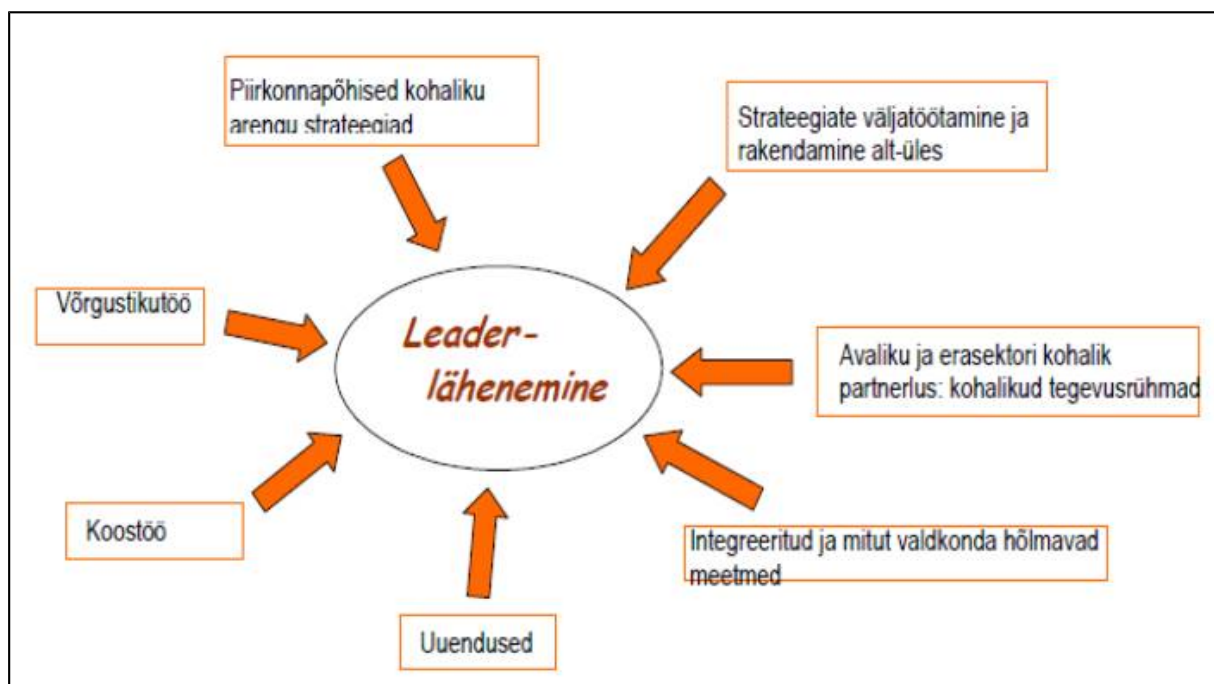
Address: Tallinna tn 58, Kuressaare 93818, Saaremaa

e-mail: info@skk.ee

MTÜ Saarte Koostöökogu tegevuspiirkonna märksõnaks on meri ja saared ehk saarelius. SKK peamiseks eesmärgiks on edendada arengualgatusi, toetada kultuuri ja keskkonda, mis toetab ning aitab kaasa kohaliku ettevõtluse arengule ja suurendab teadmisi ning toimetulekuvõimet piirkonnas.

Saaremaa on alati olnud omaette maakond. Saareline suhteline isoleeritus on soodustanud tugeva ajaloolise eripära kujunemist ja säilimist, mistõttu saarlaste ja muhulaste piirkondlikku identiteeti võib hinnata tugevaks.

SKK on 2006 aastal asutatud ettevõtete, mittetulundusühingute ja omavalitsuste vabatahtlik ühendus, mis tegutseb Saare maakonnas elavate inimeste huvides. Ühingu põhikiri kinnitati 14.08.2006 ja on viimati täiendatud 03.11.2014. SKK on tegutsenud vastavalt seitsmele Leader-põhimõttele (Joonis A), olles laekunud rahastustaotluste hindajaks ning otsuste langetajaks koha peal.

Joonis A. LEADER-lähenemise põhielemendid

Perioodil 2009-2013 tehti SKK Leader-meetme taotlusvoorude raames toetuse andmise otsused 291 projekti osas kogusummas 4 791 166 eurot.

SKK tegevuspiirkond hõlmab kogu Saare maakonda va. Kuressaare linn. Seisuga 21.10.2015 on tegevusgrupil 91 liiget, nendest 13 omavalitsust, 53 MTÜ-d ja 25 ettevõtet.

Tabel 1. SKK koosseisu kuuluvad kohalikud omavalitsused ja rahvaarv seisuga 01.01.2015.

<i>kohalik omavalitsus (KOV)</i>	<i>Rahvaarv, seisuga 01.01.2015, (allikas: Statistikaamet)</i>	<i>KOV pindala, km²</i>	<i>KOV asustustihedus, elanikke km² kohta</i>
Kihelkonna vald	639	245,94	3
Laimjala vald	628	116,29	5
Leisi vald	1810	348,4	5
Lääne-Saare vald ¹	6996	807,24	9
Muhu vald	1558	206,12	8
Mustjala vald	608	235,47	3
Orissaare vald	1712	163,02	11
Pihla vald	1347	228,11	6
Põide vald	791	123,58	6
Ruhnu vald	97	11,54	8
Salme vald	1019	115,07	9
Torgu vald	289	126,44	2
Valjala vald	1203	180,02	7
KOKKU	18 697	2907,24	6

Mittetulundusühingud ja sihtasutused:

1. SA Saaremaa Turism	2. MTÜ Eesti Maanaiste Ühenduse Saare Naised
3. Eesti Evangeeliumi Kristlaste ja Baptistide Koguduste Liidu Kuressaare Siioni Kogudus	
4. MTÜ Abruka Rannaniit	5. MTÜ Hea On Olla
6. MTÜ Jätkusuutlik Saaremaa	7. MTÜ Kaali Külasterikeskus
8. MTÜ Kaasteeline	9. MTÜ Kaarma Maanaiste Selts
10. MTÜ Käesla Arenguselts	11. MTÜ Karala Külaelu Arendamise Selts
12. MTÜ Karja Külaselts	13. MTÜ Kavandi Kandi Selts
14. MTÜ Kodukant Kiratsi	15. MTÜ Kultuuriselts Kevade
16. MTÜ Laimjala Jahiselts	17. MTÜ Laadjala Küla Arendamise Selts
18. MTÜ Laoküla Selts	19. MTÜ Leedri Küla Selts
20. MTÜ Medel	21. MTÜ Meremaa
22. MTÜ Minu Kodukant Sõrve	23. MTÜ Muhu Turismi assotsiatsioon
24. MTÜ Mustjala Külaselts	25. MTÜ Mätja Küla Selts
26. MTÜ Mõtte Mõnu	27. MTÜ Panga Areng
28. MTÜ Pidula Rand	29. MTÜ Popi
30. MTÜ Päikesepesa	31. MTÜ Põide Spordiselts
32. MTÜ Randvere Heaks	33. MTÜ Ruhnu KultuuriAit
34. MTÜ Ruhve Arenguselts	35. MTÜ Saarekülade Selts
36. MTÜ Saaremaa Kodukant	37. MTÜ Saaremaa Pruulikoda
38. MTÜ Saaremaa Rahvakultuuriselts	39. MTÜ Saaremaa Turundusühing
40. MTÜ Saaremaa Vanade Maastike Ühing	41. MTÜ Saaremaa Vill
42. MTÜ Saare Mahe	43. MTÜ Saarte Hooldus
44. MTÜ Saare Maanaiste Koostöövõrgustik Tõllu tütre	
45. MTÜ Metsküla Küla Selts	46. MTÜ Saarte Nõuandekeskus
47. MTÜ Sakla Külaarengu Selts	48. MTÜ Tagamõisa
49. MTÜ Tagavere Optimistid	50. MTÜ Tiirimetsa Kodukultuuriselts Küünal
51. MTÜ Torgu Puhkemaja	52. MTÜ Uustlu Värk
53. MTÜ Võhma Kultuuri- ja Spordiselts	

¹ 2014 a. lõpus ühinesid Lümada, Kärja ja Kaarma vald Lääne-Saare vallaks.

Äriühingud:

1. AS Mõntu Sadam	2. OÜ AquaMyk
3. OÜ Tihuse Turismitalu	4. OÜ LMK
5. OÜ Pädaste Mõis	6. OÜ Agola-S
7. OÜ Haakeri	8. OÜ Karja Pagariäri
9. OÜ Raaret	10. OÜ Valjala Sepikoda
11. OÜ Paios	12. OÜ Liise Talu Ruhnu Saarel
13. OÜ Rengo	14. OÜ Redstorm
15. OÜ Põldemulgu	16. A-Orbu OÜ
17. Saare Frydendahl OÜ	18. Viirekaare OÜ
19. OÜ Tager Elekter	20. Hany OÜ
21. FIE Vello Paas	22. FIE Kalle Voog
23. A.T.T Saksa OÜ	24. OÜ Purser
25. Filmitalgufilm OÜ	

MTÜ Saarte Koostöökogu juhtimist ja töökorraldust on lähemalt kirjeldatud peatükis 9.1. SKK tegevus on kajastatud kodulehel: <http://www.skk.ee> ja kehtiv põhikiri on aadressil: http://skk.ee/fileadmin/media/dokumendid/SKK_pohikiri_muudetud_03.11.2014.pdf.

2. Kohaliku arengu strateegiaga hõlmatud tegevuspiirkond

2.1. Piirkonna kirjeldus

Saare maakonna (Joonis 1) koosseisu kuuluvad peale Saaremaa veel Muhu ja Ruhnu saar ning hulgaliselt teisi väikesaari (Abruca, Vilsandi, Kesselaid jne). Maakonna pindala on kokku 2922 km² ehk 6,7% Eesti pindalast. Halduslikult jaguneb maakond 13 vallaks ja Kuressaare linnaks. Maakonna rahvaarv oli 2015. a alguses 31 706 elanikku, mis moodustas ca 2,4% Eesti rahvastikust. Saare maakonna asustustihedus on üks Eesti maakondade madalamaid ca 11 inimest/km².

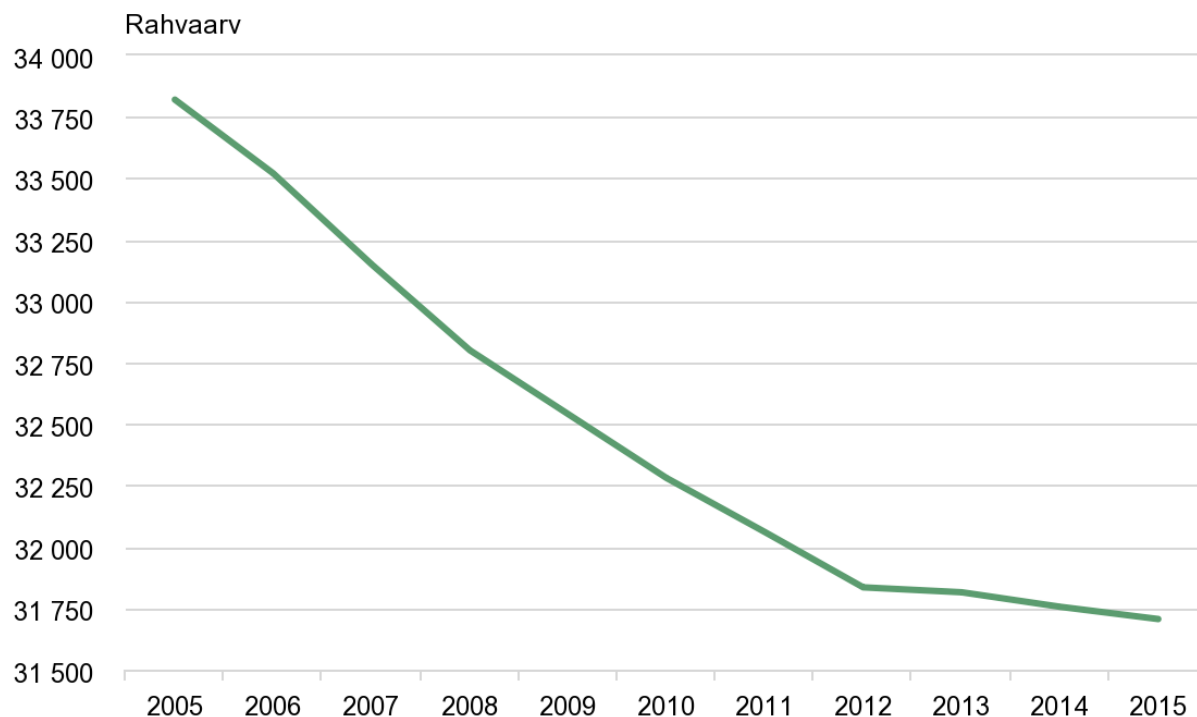
Joonis 1. Saare maakond (allikas Eesti Entsoklüpeedia). 2014. a. lõpus ühinesid Lümenda, Kärla ja Kaarma vald Lääne-Saare vallaks.

MTÜ Saarte Koostöökogu tegevuspiirkond hõlmab kogu Saare maakonda ja Kuressaare linn. Piirkonna pindala on 2907 km² ja elanikke on 18 697 inimest ehk 59% maakonna elanikkonnast. Ühegi valla rahvaarv ei küündi üle 2000 elaniku, v.a. Kaarma, Kärla ja Lümenda valla ühinemisel tekkinud Lääne-Saare vald ca 7000 elanikuga. SKK tegevuspiirkonna asustustihedus on ca 6 inimest/km² kohta.

Eraldatus mandrist 7 km laiuse Suure väinaga ja piiriüleste ühenduste puudumine süvendab Saare maakonna perifeersust. Maakonnakeskuse ajaline kättesaadavus autotranspordiga Tallinnast on sarnane Narva, Võru ja Valgaga. Saareline asend on ajalooliselt soodustanud piirkonna omapära säilimist ja on üheks soodsaks turismi edendavaks teguriks.

2.2. Ülevaade rahvastikust

Saare maakonnas, nagu enamikus teistes Eesti maakondades on rahvaarv kahanemas (Joonis 2). Rahvaarvu kahanemist on põhjustanud nii negatiivne loomulik iive kui ka negatiivne rändesaldo, kusjuures rände mõju on suurem.

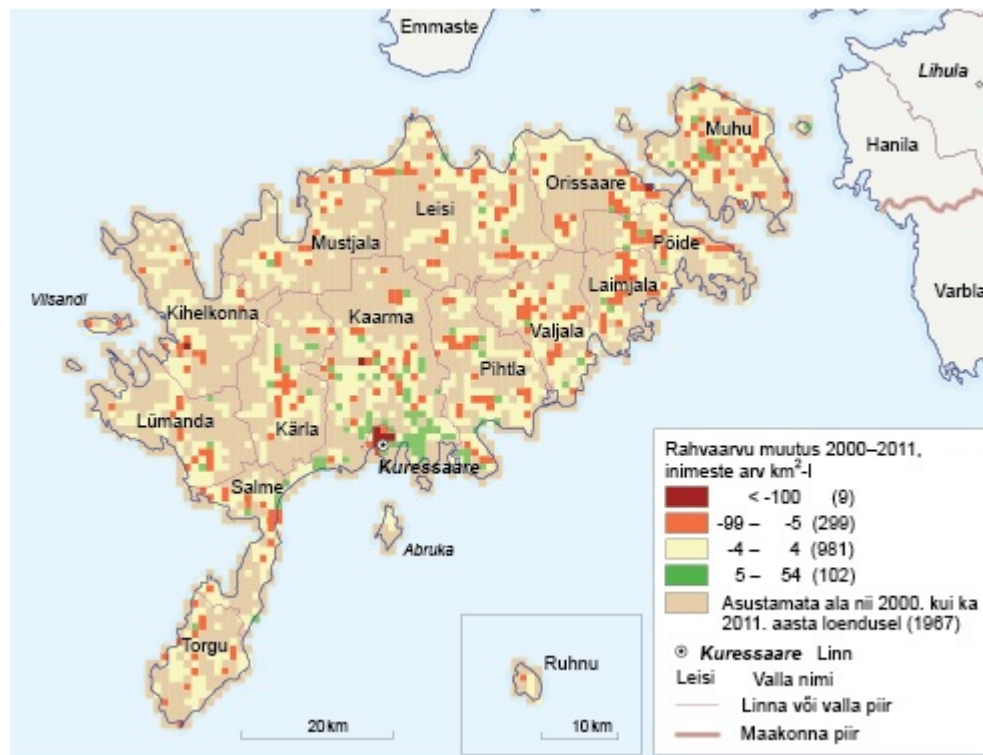
Joonis 2. Saare maakonna rahvaarvu muutmine aastatel 2005 - 2015 (allikas Statistikaamet).

Tasakaalustamata ränne nii Eesti teiste piirkondadega - eelkõige Tallinnaga kui välisriikidega, võimendab kahaneva rahvaarvuga maakonnas loomulikku iivet negatiivses suunas.

Negatiivne rändesaldo on kõikunud 2005. a peale 100 ja 200 vahel, aga pöördunud 2013. a positiivseks. Viimastel aastatel on Eesti siserände osa saarlaste väljavoolus pigem kahanenud ja välisrände osa suurenenud. Rändesaldo kujundavad põhiliselt noored vanuses 15-34 a, kes lahkuvad Saare maakonnast edasi õppima ja tööle. Vanuserühmades 40+ on maakonna rändesaldo 2000. aastatel olnud positiivne. Rahvastiku vanuselises struktuuris on 2000. aastatel suhteliselt enim – ligi 28% ehk umbes 1800 võrra kahanenud laste arv. Seevastu eakate arv on ligi 900 võrra kasvanud ja nad moodustavad võrreldes sajandialguse 16%-ga nüüd 21% elanikkonnast.

Rahvastiku kahanemine ja vananemine on toimunud territoriaalselt ebaühtlaselt. Võrreldes 2000. a rahvaloendusega on Saare maakonna elanikkond vähenenud 12,9% ja Kuressaare linna elanikkond 11,8%. Rahvastiku kahanemine maal toimub üsna ühtlaselt igasuguse suurusega asulates. Ainsana on kasvanud endise Kaarma valla elanikkond - 10%. Rahvastiku dünaamika viitab maakonna servaalade ääremaastumisele. Vastavalt Eesti inimvara raportile (2010) võis Saare maakonna tolleaegsest 15 vallast 13 ehk kõik peale Kaarma ja Pihtla valla lugeda kas ääremaaks või ääremaastumisriskiga alaks. Kuressaare lähiümbruses endise Kaarma valla territooriumil toimub seevastu ees- ja valglinnastumine. Üldise kahanemise

foonil koondub seega rahvastik, eriti selle noorem ja tegusam osa enam maakonnakeskuse lähiümbrusse (Joonis 3).

Joonis 3. Saare maakonna rahvaarvu muutus piirkonniti aastatel 2000 – 2011 (allikas Statistikaamet).

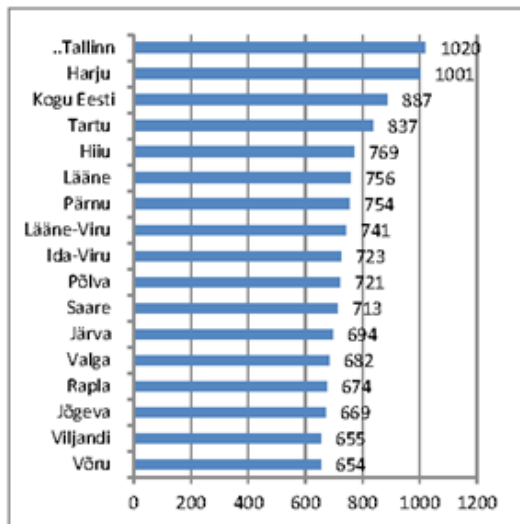
Rahvastikuprotsessid on tihedas seoses tööturu olukorraga, üldise sotsiaalse kultuurilise keskkonnaga. Saare maakonnas on tööelisi (vanuses 15-74) olnud pikemat aega 26 000 ümber. Tööealine rahvastik kahaneb, mis ennustab tööjõu nappust. Tööturusurve indeks, mis näitab järgmisel kümnel aastal tööikka siseneva ja sealt väljuva rahvastiku suhet, on 0,70 (2012), mis on Eesti keskmisest (0,76) madalam.

Maakonna hõivatute aastakeskmise arv on 2005. aastast pidevalt kasvanud, jõudes ca 15 800-ni (2012), mis on kõrgeim näitaja viimase 15 aasta jooksul. Vastav tööhõive määr on jõudnud 59,3%-ni (2012). Alates 2009. a on töötute arv olnud 1500-1700. Vastavalt on töötuse määr jätkuvalt suhteliselt kõrge – 9-10%, kuid võrdluses teiste maakondadega oli Saare maakonna hõiveseisund 2012. a siiski suhteliselt soodne – kuuendal kohal nii tööjõus osalemise kui hõive määra järgi.

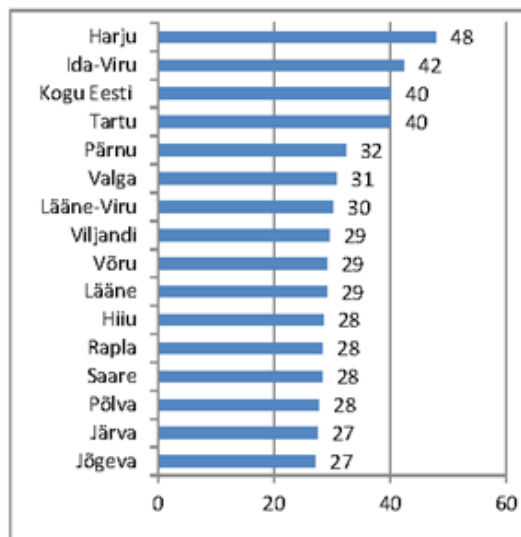
Oma osa soodsa tööhõive olukorra kujunemises on andnud kasvav töötamine mandril ja välismaal. 2011. a töötas üle 1500 Saare maakonna inimese väljaspool oma maakonda. Neist üle 900 ehk 7% maakonna hõivatutest töötas välismaal, Harjumaal (eeskätt Tallinnas) töötas üle 500 inimese.

Nii väljaränne kui ulgtööl käimine viitavad sellele, et Saare maakonna töökohtade valik pole paljude inimeste jaoks piisavalt atraktiivne. Töötaja keskmine brutokuupalk oli 2012. a 713

eurot, mis moodustas 80% Eesti keskmisest palgast. Viimastel aastatel on Saare maakonna palgaskasv Eesti keskmisest maha jäämas ja on teiste maakondadega võrdluses keskmiste seas (Joonis 4, A). Tõenäoliselt on suhteliselt vähe ka kvalifikatsiooni suhtes nõudlikku tööd, sest tööealisest rahvastikust oli 2011. a vaid 28% kolmanda taseme haridusega, mis on maakondade seas üks nõrgimaid näitajaid (Joonis 4, B). Eesti keskmine oli 40%.

A

B

Joonis 4. Keskmine brutopalk maakondades, 2012, eurodes (A) ja kolmanda taseme haridusega rahvastik vanuses 15-74 maakondades, 31.12.2011, protsentides (B) (allikas Statistikaamet).

Suhteliselt kõrgel saavutatud tööhõivel on ilmselt oma osa selles, et Saare maakonnas on võrdluses muu Eestiga vähe vaesust. 2012. a oli suhtelise vaesuse määr Saare maakonnas samal tasemel Harjumaaga - 11,8% ja toimetulekutoetuste maksmine elaniku kohta riigi madalaim.

Elanikkonna tervisenäitajad on keskmiste hulgas. Saare maakond on üks riigi turvalisemaid, kuritegevuse tase on madal.

Tööturu territoriaalsed muutused, rahvastiku mobiilsuse kasv ja rahvaarvu ebaühtlane kahanemine on ümber kujundamas elanike elu ruumilist korraldust. Rahvastiku lühiperioodilise edasi-tagasi liikumise alusel elukohast tööle, õppima või teenuseid tarbima kujunevad asustuses tõmbekeskuste või sõlmpunktidega seotud areaalid. Saare maakonnas on peamiseks tööalase pendelrände (töörände) tõmbekeskuseks – Kuressaare linn. Umbes 1/3 Kuressaare töökohtadest täidavad tänaseks ligi 2000 pendeldajat valdadest. Orissaare alevik pakub tööd küll 12-19% Laimjala, Põide ja Muhu valla hõivatutest, aga paljud Orissaare valla elanikud käivad tööle Kuressaarde.

Õpirände osas on samuti gümnasistide jaoks ülekaalukaks tõmbekeskuseks kõigi valdade suhtes saanud Kuressaare linn. Muhu, Põide ning Laimajala valla suhtes on tõmbekeskus ka

Orissaare. Töörännet maakonna sees ei tundu ajendavat niivõrd töötasu vaid töökohtade iseloom ja nende üldine ruumiline koondumus. Keskmine brutopalk Saare maakonna valdades ja Kuresaare linnas ei erine oluliselt.

Maa-elanikkonna üsna ühtlane suhteline vähenemine igasuguse suurusega asulates tähendab seda, et traditsioonilised maapiirkonna keskused (eelkõige vallakeskused) on kaotanud absoluutarvudes suurima hulga elanikke. Nii olid kahe rahvaloenduse vahel suurimate kahanejate hulgas Orissaare, Aste, Kihelkonna, Salme ja Valjala alevik. Seoses kogu elanikkonna ja selle üksikute tarbijagruppide kahanemisega, elanikkonna mobiilsuse kasvuga ning teenuse osutajate sooviga oma tegevuse majanduslikku efektiivsust säilitada/suurendada on mitmete traditsiooniliste teenuste (lasteaed, põhikool, perearst, kultuurimaja, sidejaoskond, pangakontor jt) osutamise kohtade arv maal vähenemas. Lõpetatud on teatud teenuste osutamine eelkõige väljaspool vallakeskusi, kuid teenuste koondumine on jõudnud ka väiksemate vallakeskuste tasandile nagu Iide, Ruhnu, Tornimäe, Laimjala ja Kihelkonna. Samal ajal on eelkõige Euroopa Liidu toetuste kaasamise arvel laiendatud nn uute teenuste pakkumist – avatud on noortekeskusi ja pakutakse eakate päevakeskuse teenust.

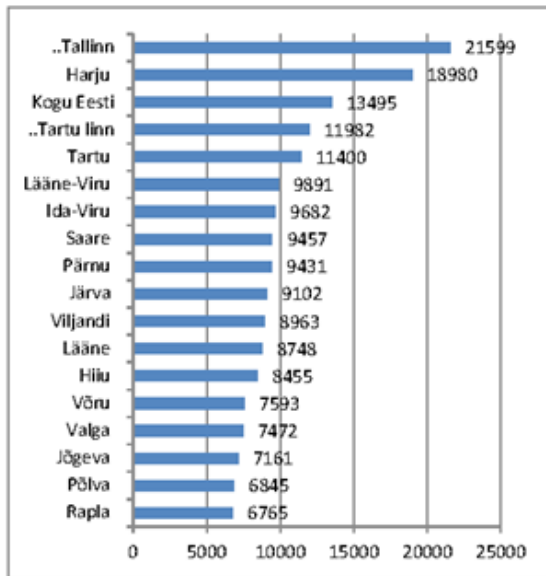
2.3. Ülevaade majandusest

Majanduse mahu peamine üldistav näitaja on regionaalne sisemajanduse kogutoodang (RSKT). Saare maakonna RSKT² jooksevhindades oli 2012. a 294,5 mln eurot. Saare maakonna majanduskasv on 2000. aastatel suutnud riigi kui terviku majandusega sammu pidada. Maakonna osatähtsus kogu riigi SKT-st on püsinud 1,7 - 1,9%, samal ajal kui üldiselt on täheldatav majanduse kontsentreerumise trend Tallinna ja Tartu kasuks. Ka elaniku kohta arvatud RSKT osas pole viimase kümnendi jooksul Saare maakonna mahajäämus Eesti keskmisest süvenenud. See oli 2012. a maakondade võrdluses heal viiendal kohal ja küündis 70%-ni Eesti keskmisest (Joonis 5, A). Saare maakonna majanduse müügitulu oli ettevõtete 2012. a aruannete põhjal ca 530 mln eurot.

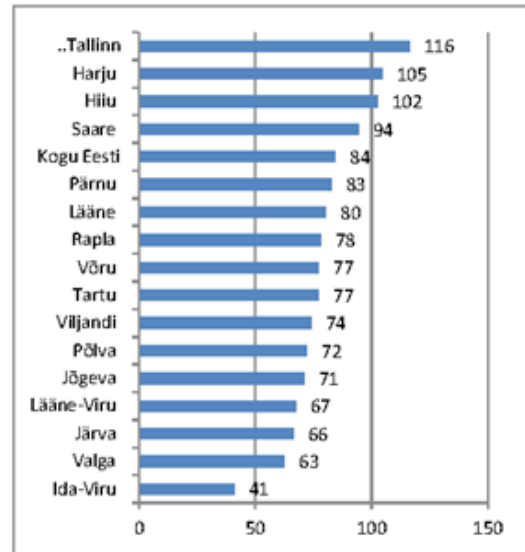
Saare maakond on Eesti kõrgeima ettevõtlusaktiivsusega maakondi. 2012. a oli siin 1000 elaniku kohta 94 statistilisse profiili kuuluvat ettevõtet, vastav Eesti keskmine oli 84 (Joonis 5, B). Kokku oli 2937 statistilisse profiili kuuluvat ettevõtet. 95% kõigist ettevõtetest on kuni 10 töötajaga mikroettevõtted. Vähemalt 250 töötajaga suurettevõtteid on vaid mõni.

Territoriaalselt on enamik ettevõtteid koondunud Kuressaarde ja endise Kaarma valla territooriumile – 2011. a 68% äriühingute üldarvust ja 82% nende müügitulust. Siiski, 2006-2011. a on toimunud ettevõtlusaktiivsuse kiirem tõus muudes valdades, mistõttu see on mõnevõrra ühtlustumas.

2 RSKT võtab kokku kindlal perioodil antud territooriumil kaupade ja teenuste tootmisel loodud uue väärtuse. Selleks arvatakse kaupade ja teenuste lõpptoodangu väärtusest maha vahetarbimine – tootmissisenditeks ostetud kaupade ja teenuste väärtus. RSKT arvutamisel võetakse arvesse kõigis majanduse osades – ettevõtluses, avalikus ja mittetulundussektoris ning ka majapidamistes toodetu.

A

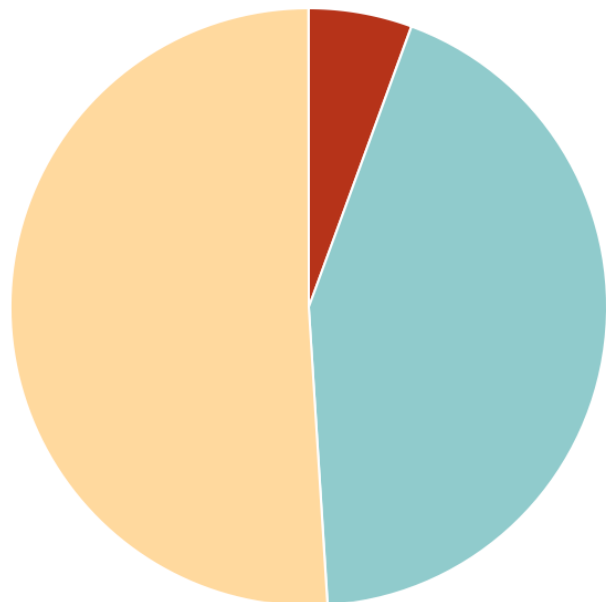

B

Joonis 5. Sisemajanduse kogutoodang elaniku kohta maakondades, 2012, eurodes (A) ja statistilisse profiili kuuluvad ettevõtted Eesti maakondades, 2012, tuhande elaniku kohta (B) (allikas Statistikaamet).

Saare maakonna majanduses nagu kogu Eesti majanduses on ülekaalus teenused ehk tertsiaarsektor (Joonis 6). Erinevalt mitmetest teistest maakondadest, on siin peale taasiseseisvumist kujunenud varasemast mahukam sekundaarsektor (tööstus ja ehitus).

- Primaarsektor 6%
- Sekundaarsektor 43%
- Tertsiaarsektor 51%

Joonis 6. Sisemajanduse koguprodukti lisandväärtuse jaotus Saare maakonnas 2013. aastal (allikas Statistikaamet).

Tertsiaarsektor annab küll üle poole RSKT-st, kuid tööstuse ja ehituse osatähtsus RSKT-st küündis 2012. a peaaegu 40%-ni, millega Saare maakond oli riigis kolmandal kohal Ida- ja Lääne-Virumaa järel. Tööhõivest annab tertsiaarsektor üle poole, sekundaarsektor üle

kolmandiku ning primaarsektor (põllumajandus, metsandus, kalapüük) veidi üle kümnendiku (Tabel 2).

Tabel 2. Sisemajanduse koguprodukt (SKP) jooksevhindades Saare maakonnas aastatel 2009 - 2013 (allikas Statistikaamet).

	2009	2010	2011	2012	2013
SKP turuhindades, mln eurot	248,1	329,5	287,0	303,9	321,6
Lisandväärtus kokku	215,4	288,4	251,2	265,1	281,5
Primaarsektor	11,3	15,2	18,4	17,9	15,8
Sekundaarsektor	78,7	87,4	106,5	112,3	122,1
Tertsiaarsektor	125,5	185,8	126,2	134,8	143,6
Neto-tootemaksud	32,7	41,2	35,8	38,9	40,1
Maakonna osatähtsus SKP-s, %	1,8	2,2	1,7	1,7	1,7
SKP elaniku kohta, eurot	7 654,6	10 243,3	8 984,8	9 549,6	10 117,0
SKP elaniku kohta, % Eesti keskmisest	72,3	92,7	72,7	71,6	71,2
Sektori osatähtsus lisandväärtuses, %					
Primaarsektor	5,2	5,3	7,3	6,8	5,6
Sekundaarsektor	36,5	30,3	42,4	42,4	43,4
Tertsiaarsektor	58,2	64,4	50,2	50,9	51,0

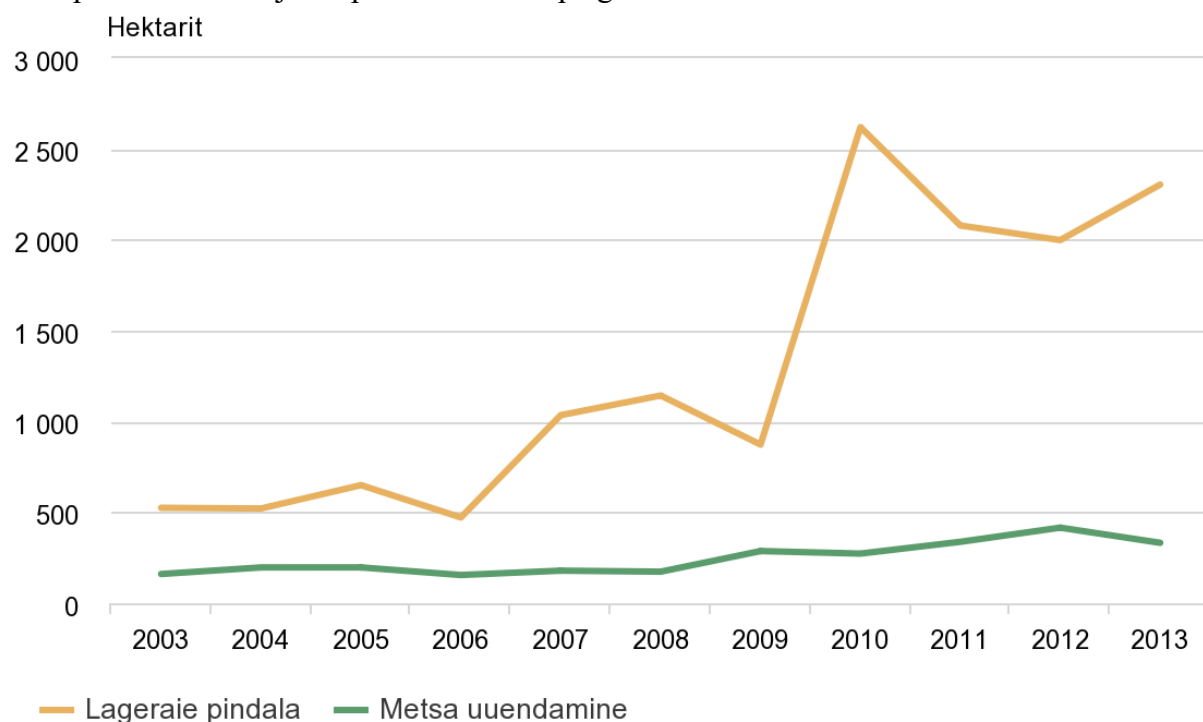
Primaarsektoris annab tooni põllumajandus, varem traditsiooniliselt tugev kalapüük on muutunud enamikule kaluritest kõrvalelatusalaks ja metsanduse osatähtsus on suhteliselt väike. 2010. a oli Saare maakonnas 1357 põllumajanduslikku majapidamist. Põllumajanduslike majapidamiste arv on viimasel kümnendil ligi neli korda kahanenud. Kuna nende kasutada olev põllumajandusmaa on pigem kasvanud, on toimunud tootmise kontsentreerumine. Väga paljud majapidamised on siiski väiksed. Kasutada oleva põllumajandusmaa suuruse järgi oli 2010. a enim 2-20 ha majapidamisi, kokku 60% ja ligi 60% majapidamiste aasta standardtoodang ei küündinud 4000 euroni. See ei taga ühegi inimese elatusvõimalusi, mistõttu väiketalu pidamine on taandumas kõrvalelatusalaks või mingil ajal see lõpetatakse. Teiseks võimaluseks on väiketalu spetsialiseerumine mõnele tulukale nišialale.

Arvuliselt domineerivad karjakasvatuse ning põllukultuuride kasvatuse tootmistüübiga majapidamised. Kui vaadata maakonna põllumajanduslike majapidamiste standardtoodangu mahtu eurodes, siis ligi 90% sellest annavad karjakasvatuse ning seakasvatuse tootmistüübiga majapidamised. Karjakasvatuses kasvab lihakarja ja lambapidamise osa, mis on oluliselt seotud Euroopa Liidu toetuste maksimisega poollooduslike koosluste majandamiseks ning mahetootmiseks. Eesti põllumajanduslike majapidamiste lammastest ja hobustest on juba üle 18% Saare maakonnas ja siin toodetakse 13% Eesti lambalihast.

Maakonna mahepõllumajanduslike majapidamiste arv moodustas kümnendiku kogu Eesti omadest ja nende kasutuses olev kehtiva mahemärgi kasutusloaga põllumajandusmaa isegi ligi 14%. Suur osa mahedalt toodetud saadustest ei leia paraku kokkuostmist ja

edasitöötlemist mahetoiduks.

Saare maakond on üle keskmise (54,9%) metsasusega piirkond Eestis. Maakonnas asub umbes 7% kogu Eesti metsamaast ja metsa tagavarast. Puistute keskmine boniteet on nii riigikui erametsadel 3,1, mis on teiste maakondade taustal üks madalamaid. Metsaraie mahud, mis püsisid varem 150-300 tuh m³ ümber on tõusnud alates 2010. a, mil kokku langesid üldine majanduskonjunkturi paranemine ja riigi metsamaade oksjonid Saare maakonnas, ligikaudu kahekordseks. Kasvanud on ka metsade uuendamise mahud külvide ja istutamise teel (Joonis 7), kuid need jäävad siiski alla 10% raiete pindalast. Ülestöötatavast metsast vähemalt pool on paberipuu, mis valdavalt eksporditakse. Kahjuks jääb ka suur osa palgipuust kohapeal töötlemata ja eksporditakse ümarpalgina.

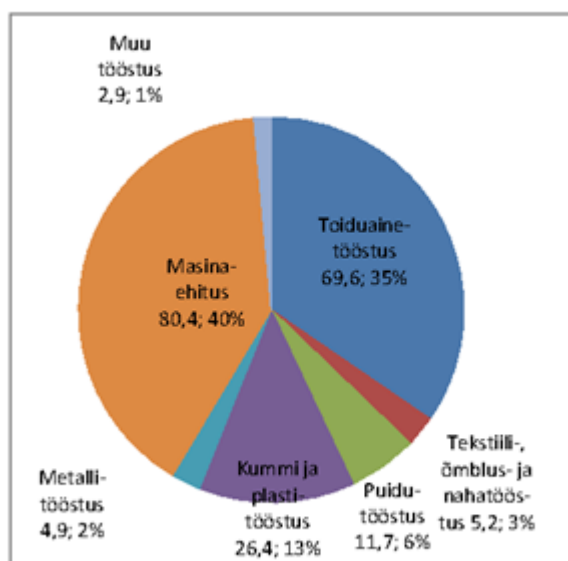
Joonis 7. Metsandus Saare maakonnas aastatel 2003 – 2013 (allikas Statistikaamet).

Puidu töötlemine on põhitegevusalaks u 40 ettevõttele. Suuremad puittoodete valmistajad on spetsialiseerunud palkmajade tootmisele. Piir puitmajade tootmise ja ehitussektori vahel on kohati tinglik, sest suurem osa puitmajade tootjaist tegeleb ka nende kokkumonteerimisega. Toodetav puiduhake tarbitakse maakonna piires, hakke ega pelletite tootmine ekspordiks, mis muudes maakondades toimib, pole käivitunud.

Saare maakonna osatähtsus Eesti tööstustoodangu müügis on viimastel aastatel kasvanud. Müük küündis 2012. a 177 mln euron, mis moodustas 1,8% kogu Eesti müügist. Saare tööstustoodangu müügist läheb ekspordiks üle 70%, mis on tunduvalt enam kui Eestis keskmiselt (60% ümber).

Siinne töötlev tööstus on mitmekesine. Mahukamad harud on toiduainetööstus, masinaehitus ning kummi- ja plastitööstus, mis annavad ühtekokku üle 90% töötleva tööstuse müügitulust (Joonis 8) ja üle 80% tööhõivest. Muudest tööstusharudest on olulisemad puidutööstus,

tekstiili- ja õmblustööstus ning metallitööstus.

Joonis 8. Saare maakonna töötleva tööstuse müügitulu tööstusharude järgi, 2012, mln eurot (allikas: Saare Maakonna arengustrateegia 2020).

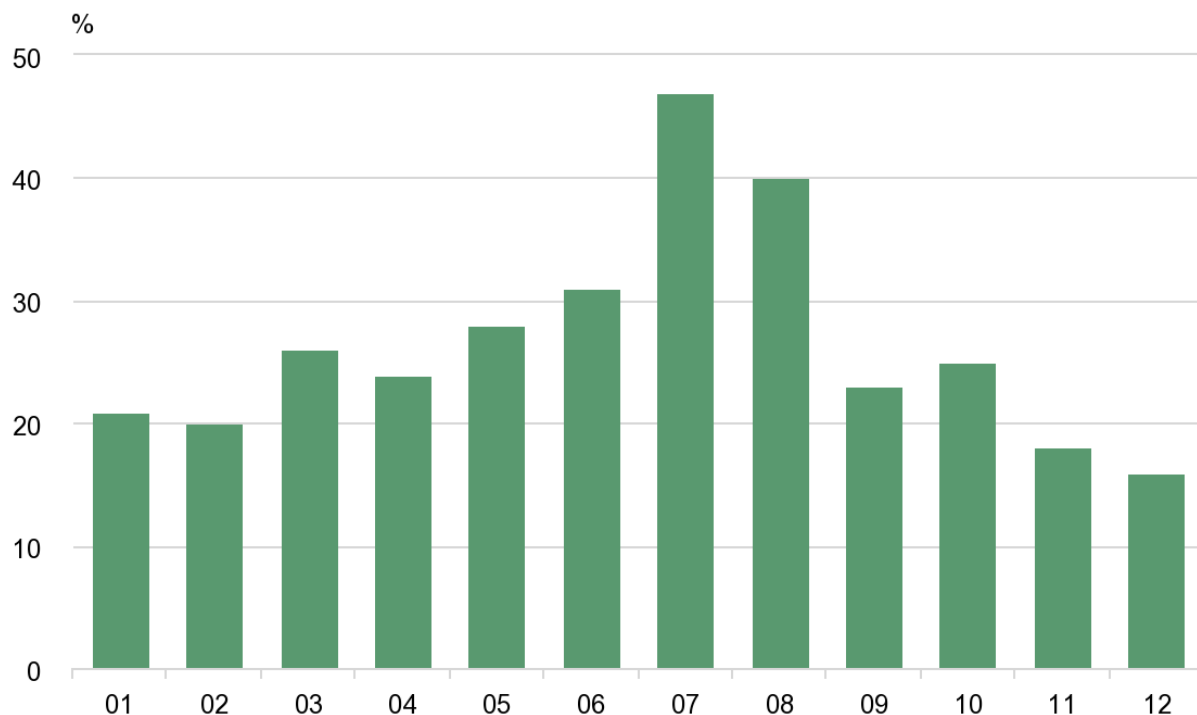
Toiduainetööstuses on peamised esindatud allharud Saaremaale traditsioonilised piima-, kala- ja lihatööstus. Masinaehitust esindab Saare maakonnas kaks ligikaudu võrdse tootmismahuga allharu – väikelaevaehitus ja elektroonikatööstus. Väikelaevaehitus on Saare maakonna üleriigiline spetsialiseerumisharu. 2012. a andis Saare maakond 85% Eesti kogu sektori käibest, 82% ekspordist ning 65% tööhõivest.

Nii väikelaevaehitus, elektroonika- kui kummitööstus on Saare maakonnas suhteliselt uued harud. Viimased kaks on maakonnale olulised tööandjad, kuid välisomanduses ekspordiks allhanget tegevate ettevõtetenä on nende seos muu kohaliku ettevõtlusega nõrk ja pikem tulevik Eesti kallinevas majanduskeskkonnas ebakindel.

Tertsiaarsektorist moodustavad suurema osa äriteenused. Äriteenuste käibest annavad ühtekokku ligi 90% kaubandus, veondus ja laondus ning majutus ja toitlustus.

Majutuse ja toitlustuse käive kujuneb suuresti turismi baasil. Saare maakond on Eesti olulisemaid turismi sihtkohti Tallinna, Pärnu ja Tartu järel. Siseturismis oli see 2012. a üle 10% siseriiklike reise sihtkoht. 2013. a ööbis siinsetes majutusasutustes ligi 8% kõigist kodumaistest majutatutest. Väliturismis on Saare maakonna osatähtsus väiksem – ca 3% välisriikidest pärit majutatutest. 2013. a oli Saare maakonnas 201 majutuskoha 5213 voodikohaga, mis moodustas vastavalt 15% ja 9% kogu riigi vastavatest näitajatest. Keskkel kohal on Kuressaares asuvad spaahotellid. Saaremaa turism on tugevalt sesoonse iseloomuga, umbes pool mahust koondub suvekuudele. Valdav osa turiste saabub maakonda parvlaevadel. Aastati kõikuva suurusega on olnud kruisiturism Saaremaa sadamast. Järk-järgult on kasvanud mereturism väikelaevadega.

Saaremaa turismialane rahvusvaheline konkurentsivõime on võrreldes teiste Eesti piirkondadega languses. Välisturistide arv pole erinevalt muudest piirkondadest Saaremaal viimastel aastatel kasvanud ega näita kriisieelsele tasemele taastumise märke. Turismi madalseisu tõttu oli voodikohtade täituvus 2013. a vaid 29% (Joonis 9).

Joonis 9. Tubade täituvus Saare maakonnas kuude kaupa 2013 aastal (allikas Statistikaamet).

Püüdes määratleda majanduse tuleviku kasvualasid astutakse tänapäeval üle traditsiooniliste majandusharude piiride ja moodustatakse neist uusi kogumeid. Sellisteks tuleviku kasvualadeks loetakse loomemajandust, rohemajandust, sinimajandust ja hõbemajandust.

Loomemajanduses on Saare maakonnas vähemalt 160 inimest ehk ca 1% hõivatud. Põhiosa sellest hõivest annavad käsitöö, muuseumid ja raamatukogud. Loomemajanduse müügikäivet Saaremaal teevad peamiselt käsitöö, kirjastamine ja disain.

Rohemajanduse nn rohetöökohti leidub Saaremaal eelkõige mahepõllumajanduses, rannakalanduses, palkmajade tootmises, agariku töötlemises, bioenergeetikas ning rookatuste ehitamises. Hinnanguliselt on neid 400 ümber ehk ca 2,5% kogu hõivest.

Ekspordivõimelt on Saare maakond keskmiste hulgas. 2012. a maakonna kaupade ja teenuste kogueksport moodustas ligikaudu 30% ettevõtluse müügitulust (530 mln eurot). Kokku eksportis 250 ettevõtet. Ekspordi kogumahust andis üle 80% tööstus.

Saare maakonna peamised avaliku sektori poolsed või mitme avaliku, era- ja mittetulundussektori koostöös tegutsevad ettevõtluse tugistruktuurid on SA Saaremaa Arenduskeskus, MTÜ Saarte Koostöökogu, MTÜ Saarte Kalandus ning TTÜ Kuressaare

Kolledži väikelaevaehituse kompetentsikeskus.

2.4. Keskkonnaseisund

Viimase kümnekonna aastaga on Saare maakonnas suuremad välisõhu ja veekogude saastamise, elanike joogivee kvaliteedi ning jäätmekäitluse korralduse probleemid lahendatud. Looduskeskkonna ebarahuldava seisundi esinemisel on enamasti tegu pärandmõjudega.

Põhjaveekogumite seisund Saare maakonnas on hea. Pinnaveekogumite ökoloogiline seisund on Lääne-Eesti veemajanduskava (2009) järgi samuti valdavalt hea. Kesise ökoloogilise seisundiga on üksikud vooluveekogud ning Koigi järv. Enamiku seisund on osalt kesine seoses omaaegse maaparanduse mõjudega. Lisaks on mõnel juhul jätkuv põllumajanduse haja- või punktreostuse mõju.

Rannikumere veekogumitest on hea vaid Kihelkonna lahe ökoloogiline seisund, mujal on see kõikjal kesine. Seda on põhjustanud nii Eesti territooriumilt kui ka naaberriikidest pärinev toiteainete koormus, samuti aastakümnete jooksul Läänemerele akumulunud reostus, mille tulemusena on kogu Läänemeri tugevasti eutrofeerunud. Enamiku kalavarude seisundit on Eesti rannikumeres 2012. a hinnatud heaks või stabiilseks.

Peamised Saare maakonna elusloodust mõjutavad nihked peale 2000. a on Euroopa Liidu Natura 2000 võrgustiku hoiualade kaitse alla võtmine nii maismaal kui merel ning poollooduslike koosluste kasvav hooldamine. Maismaast on kaitseriimidega kaetud 19%.

2.5. Tehniline taristu

Tehnilise taristu osas käsitletakse allpool transpordi-, energia-, side-, ühisveevarustuse ja kanalisatsiooni, jäätmekäitluse, tööstus- ja logistikaalade ning külastuskeskkonna taristut. Peaaegu kõigi nende osas on peale viimast sajandivahetust toimunud olulisi muutusi.

Põhiline areng maanteede osas on aastail 2000-2014 ulatuslik riigi kõrvalmaanteede ja tugimaanteede viimine mustkatte alla. Kruusateedele on paigaldatud mustkatet 280 km ulatuses, millega on kattega riigimaanteede kogupikkus suurenenud 56%. Likvideeritud on paljude külade elukeskkonda koormanud külavaheteede tolmmamine.

Väljaspool Kuressaaret on rajatud on 22 km kergliiklusteid, peamine osa neist Kuressaare sidumiseks lähitagamaaga ja puhkepiirkonnaga. Pikemad pidevad teed on Kuressaarest Mändjalga (8,3 km), Kuressaarest Upale (2,4 km) ja Roomassaare-Roonimäe-Kellamäe (8,4 km).

Kommertsalusel bussühendused Tallinna ja Tartu suunal on piisava tihedusega. Kaugbussidega saavad Kuressaarde kiiresti ja sageli Muhu, Orissaare ja Valjala valla elanikud. Maakondlike bussiliinide optimeerimine toimus 2009. a, kuid nende konkurentsivõime on kasvava autostumise tingimustes ja vaatamata riigi toetuste kõrgele määrale jätkuvalt madal.

2000. aastatel on rekonstrueeritud maakonna välisühenduste jaoks väga tähtsad Kuivastu, Roomassaare ja Triigi sadamad ning väikesaartega ühenduse pidamiseks olulised Abruka ning Ruhnu sadam. 2006. a valminud Saaremaa sadam võimaldab ristluslaevade sildumist, kuid selle kasutamissagedus on võrdlemisi madal.

Parvlaevaühendus Kuivastu-Virtsu liinil on viidud uuele kvaliteeditasemele uute laevade kasutuselevõtmisega. Liiklusintensiivsus on seal 2000. a saadik tõusnud üle kahe korra – üle veetakse aastas ligi 600 000 sõidukit. Samas parvlaevaliine välismaale pole suudetud jätkusuutlikult käivitada. Mõntu-Ventspils liin oli käigus aastail 2005-2008, see suleti majanduskriisi saabudes.

Arendama on hakatud harrastusmeresõidule ja mereturismile orienteeritud sadamaid. Väikelaevu teenindavad sadamad või kaid on 2000. aastatel lisandunud järgmistes kohtades: Lõunaranna, Kuivastu, Koguva, Triigi, Saaremaa sadam, Veere, Mõntu, Abruka, Ruhnu, Lõmala. 2012. a kohta on Saare maakonna sadamate pidajad andnud teada külalisaluste (jahtide ja kaatrite) 1864 külastusest. Arvestades kutseliste kalurite vajadusi on MTÜ Saarte Kalandus perioodil 2007 – 2013 toetanud Euroopa Kalandusfondi vahenditest Kaunispe sadama, Mõntu väikesadama, Läätsa kalasadama, Salme jõesadama, Atla sadama, Rannaaugu sadama, Soela sadama, Kallaste sadama, Kungla sadama ja Taaliku sadama arendamist.

Rekonstrueeritud on Kuressaare Lennujaama terminal ja pikendatud lennurada. Riigitoetusega hoitakse käigus vaid Tallinn - Kuressaare ja Kuressaare - Ruhnu lennuliine. Sarnaselt laevaliinidele pole ka lennuliine välismaale suudetud jätkusuutlikult käivitada. Ajavahemikul 2005 - 2010 on lennatud lühemat või pikemat aega Helsingisse, Stockholmi ja Riiga.

Elektrivarustuse põhivõrkudes ei ole perioodil 2000-2013 uusi liinilõike Saare maakonnas rajatud. Jaotusvõrkude osas paigaldati kolmas (35 kV) merekaabel Pammana – Emmaste vahele, mis parandab Hiiumaa varustuskindlust. Küll on käiku lastud uusi kohalikke elektritootmisvõimsusi. Nendeks on Kuressaare 2,4 MW võimsusega elektri ja soojuse koostootmisjaam ning kaheksa väikest tuuleparki ühtekokku 22 tuulikuga. Lisaks on maakonnas püstitatud väiksemaid taastuvenergiat (biogaasitehased Jõoris ja Roomassaares, väiketuulikud ja päiksepaneelid) töötavaid lahendusi, kuid nende mõju põhivõrgule ei ole märkimisväärne. Täiendavate suuremate elektritootmisvõimsuste liitumisvõimalused on maakonnas praeguste elektrivõrkude ülekandevõimsuste juures ammendatud. 2015. a rajatakse mandri ja Muhu saare vahele täiendav 110 kV ühendus, mis peaks edaspidi ülekandevõimsuste piiri suurendama.

Käesoleva seisuga on Saare maakonda rajatud ca 350 km optilisel kaablil põhinevat (lairiba) andmeside baasvõrku. Eesti Lairiba Arenduse SA (ELASA) rajab lähiaastatel EstWin projekti käigus baasvõrgu nendesse Saare maakonna piirkondadesse, kuhu baasvõrk veel jõudnud ei ole. 2018 a lõpuks peaksid 98% Eesti majapidamistest ja ettevõtetest asuma lairiba baasvõrgule lähemal kui 1,5 km. Baasvõrku kasutavad sideoperaatorid kiire interneti toomiseks tarbijatele lähemale. Baasvõrgust andmeside tarbijani viimiseks tuleb rajada

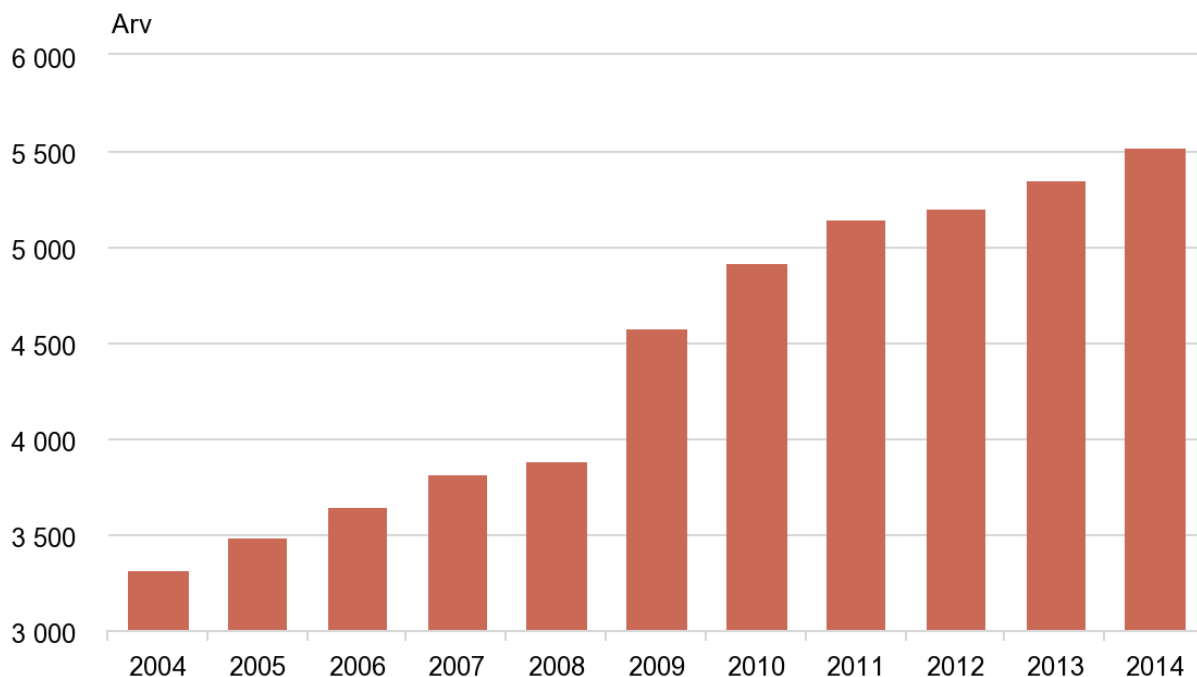
juurdepääsuühendus, mida EstWin projekti kaudu ei teostata ega toetata ning mille rajamine tuleb tarbijal teha omavahenditest.

2000. aastail on kahe ülemaakonnalise projektiga rekonstrueeritud maakonna ühisveevarustuse ja kanalisatsioonisüsteemid. Suletud ja ohutustatud on kõik maakonna prügilad. Jäätmeid võetakse vastu Kudjape ja Maasi jäätmejaamas ning transporditakse mandrile.

Ühtegi klassikalist tööstus- ja logistikaala, kus ühtselt välja ehitatud tehnilise taristuga krunte renditaks või müüdaks ettevõtjaile, Saare maakonnas tekkinud pole.

2.6. Ülevaade mittetulundussektorist

Saare maakonna elanikkond on Eesti maakondade seas sotsiaalselt aktiivsemaid. 2013. a oli Saare maakonnas majanduslikult aktiivseid mittetulundusühinguid ja sihtasutusi 1000 el kohta 29, samal ajal kui Eesti keskmine näitaja oli 22,1 (Joonis 10). Tulenevalt Linnalabori poolt tehtud uuringuraportist „Eesti kogukondade hetkeseis“ oli 2013. a lõpu seisuga Saaremaal 155 piirkondlikku elu edendavat ühendust ja 269 külavanemat.

Joonis 10. Ettevõtete, mittetulundusühingute ja sihtasutuste arvu muutmine Saare maakonnas aastatel 2004 – 2014 (allikas Statistikaamet).

TÜ Pärnu kolledži uuringust „Saare maakonnas tegutsevate seltsimajade hetkeseis ja tulevikuplaanid“ selgus, et Saare maakonnas tegutseb vähemalt 55 organisatsiooni, kellel on kooskäimiseks maja, mida võib eelpool mainitud definitsiooni kohaselt käsitleda seltsimajana. Üht Saare maakonna seltsimaja külastab keskmiselt 375 erinevat inimest aastas. Valdavalt hindasid seltsimajad oma toimetulekut heaks, 5 palli skaalal oli keskmine tulemus 3,6.

3. Tegevuspiirkonna olukorra analüüs

SKK tegevuspiirkonna arenguvajadustest ja –potentsiaalset ülevaate andmiseks teostati analüüs, milles käsitleti poliitilisi, majanduslikke, sotsiaalseid ja tehnoloogilisi küsimusi ning väljakutseid. Selleks analüüsiti teisi piirkonna arengut käsitlevaid arengudokumente, viidi läbi erinevates tegevusgrupi piirkondades kaasamisarutelud ning lisaks eeltoodule täiendavad arutelud strateegia juhtrühmaga.

3.1. Tegevuspiirkonna arenguvajadused ja arengupotentsiaal

Saare maakonnas, nagu enamikus teistes Eesti maakondades on rahvaarv kahanemas. Rahvaarvu kahanemist on põhjustanud nii negatiivne loomulik iive kui ka negatiivne rändesaldo, kusjuures rände mõju on suurem. Maakonna keskus on Kuressaare linn, mida kohalikud elanikud tunnistavad ainsana „linna“ nimetuse all ja kus elab ca 14 000 inimest. Ülejäänud asulates elavate inimeste arv ei ületa 1000 inimese piiri. Saare maakonna jaoks on probleemiks piirkonna ebaühtlane areng, mille tõttu saab suur osa maakonna majandusedust vähe osa. Enamus valdade rahvastik kahaneb kiiresti, mistõttu ähvardab neid ääremaastumine.

Suuremate ohtudena nähaksegi tegevuspiirkonnas ääremaastumisega seonduvaid probleeme, sh. noorte ja tööealiste elanike piirkonnast lahkumist, riigipoolse tsentraliseerimise jätkumist, mis väljendub elanikele oluliste teenuste ja töökohtade vähenemisega piirkonnas. Lisaks kardetakse ettevõtete kolimist mandrile, kuna kohapealne majanduskeskkond võib osutuda ettevõtlusega tegelemiseks liiga kulukaks ning puudub vajalik taristu ja piisava oskustega tööjõud. Samuti on ohuna välja toodud, et väljaspool tegevuspiirkonda tegutsevad ettevõtted kasutavad Saare maakonna head tuntust ja eripära ära, mis omakorda võib halvendada piirkondlike toodete ja teenuste kvaliteeti ning huvi nende vastu. Üheks välja toodud ohuteguriks on veel rahvusvahelised konfliktid, mille tulemusena vähenevad piirkonna ettevõtjate võimalused oma toodangut eksportida ja turustada väljaspool Eestit.

Võimaluste hulgas nähakse suvitajaid ja välissaarlasi, keda saaks enam kaasata ja panustama piirkonna arengusse. Kasvavaks trendiks on puhtas looduskeskkonnas ja keskkonnasõbralike kasvatamismeetoditega kasvatatud kohalike toorainete ja neist tehtavate toodete sh toit populaarsuse kasv tarbijate seas. Eeltoodu annab tõuke tegelda piirkonnas rohkem kohaliku tooraine kasvatamise ja väärimisega, mille läbi on võimalik rohkem tulu teenida. Samuti on võimaluseks pidev infokommunikatsioonitehnika (IKT) areng, mille kaudu muutub kaubandus ja teenuste pakkumine üha enam interaktiivseks ning annab ettevõtjatele võimaluse pakkuda oma tooteid läbi internetikanalite.

Kokkuvõttes vajavad Saare maakonna maapiirkondade elavdamiseks edendamist nii maaettevõtlus kui ka kohalikud kogukonnad.

Ettevõtluse arenguvajadused ja arengupotentsiaal

Maakonda iseloomustab kõrge ettevõtlusaktiivsus, mis jääb aga valdavalt Kuressaarde või Kuressaare lähedale. Mujal maapiirkondades on ettevõtteid vähem ja neid iseloomustab

pigem allhanketöö, kus töökohad on madalapalgalised ja arenguvõimalused väiksed. Paljud töökohad pole noorte jaoks atraktiivsed ja kvalifitseeritum tööjõud otsib rakendust eeskätt Tallinnas ja välismaal. Viimastel aastatel on Saare maakonna palgakasv Eesti keskmisest maha jäämas ja on teiste maakondadega võrdluses keskmiste seas.

Ettevõtluse peamiseks arengutugevuseks on piirkonna hea maine ja tuntus nii lähemal kui kaugemal. Saare maakonna head mainet võimendab puhas looduskeskkond, mis loob hea aluse ökoloogiliselt puhaste põllu- ja aiakultuuride kasvatamiseks, loomakasvatuseks, metsasaaduste varumiseks ning nendest tervislike ja kvaliteetsete toodete tegemiseks. Saare maakond on tuntud turismipiirkond, siin on head tingimused tänu puhtale keskkonnale loodusturismi arenguks.

Piirkondlikuks spetsialiseerumise suunaks on Saaremaal edukalt käivitunud väikelaevaehituse suund, kus piirkonnas tegutsevad kümnekond väikelaevaehitusega tegelevat ettevõtet ja loodud on väikelaevaehituse kompetentsikeskus.

Käsitöö (loomemajanduse) suunal ei ole seni käsitöölise hulgas tekkinud piirkonnaülest koostööd ja valdkond on killustunud erinevate piirkondlike ettevõtjate vahel.

Piirkondliku tootemärgisena on alates 2012. aasta lõpust kasutusel märk „Saaremaa ehtne toode“ (<http://ehtne.ee>). „Saaremaa ehtne toode“ märk kinnitab, et toode on valmistatud Saare maakonnas ning toetab kohalikul traditsioonil ja toorainel baseeruvat ettevõtlust. Märki kasutamist juhivad Saare Koostöökogu koostöös Saaremaa Arenduskeskuse, Saare Turismiarenduskeskuse ja

Saaremaa Ettevõtjate Liiduga.

Vajadused

- Kõige üldisem maaettevõtluse arendusvajadus on ettevõtete konkurentsivõime tõstmine, et maal oleks senisest enam ja atraktiivsemaid töökohti. Selleks on tarvis ületada mitmeid üldisi ja sektorispetsiifilisi kitsaskohti.
- Üheks läbivaks ettevõtluse kitsaskohaks on ettevõtjate oskus kohalikke ressursse väärindada ja selle kaudu neile suurem lisandväärtus anda. Näiteks võib tuua kohaliku puidu - Saaremaal on palju halvakvaliteedilist ja ebastandardset puitu, millel puudub kohapealne kasutusotstarve. Arvestades biokütustel baseeruva taastuvenergia arenguid, on piirkonnas potentsiaali tegelda lisaks hakke tootmisele muude puitkütuste (pellet, jne) tootmisega. Seega tuleks kohaliku puiduvaru kasutamisel suurendada kõrgema töötlusastmega toodangu osatähtsust. Samasugune on olukord ka paljude teiste kohalike ressursside ja toorainete väärindamisega. Väikeettevõtjatel puudub koostöö kogemus teadusasutustega ning samuti ei ole neil selleks piisavalt vahendeid, mistõttu ei osata või ei olda võimelised tootearenduse suunal teadus- ja haridusasutustelt abi küsima.
- Piirkondlik tootemärk „Saaremaa ehtne toode“ on tänaseks leidnud kasutust nii suur- kui väikeettevõtjate seas. Samas vajab tootemärk jätkuvalt edasiarendamist, kuna

muidu võib väljatöötatud ja ettevõtjate seas kasutust leidnud tootemärk jääda unarusse, mis omakorda nullib ära senise arendustöö ning nõrgendab piirkonnale iseloomulikku ettevõtlust ja tootearendust.

- Saaremaa turismialane rahvusvaheline konkurentsivõime on võrreldes teiste Eesti piirkondadega languses. Põhjuseks tegevuste hooajalisus ja vähe aastaringseid ettevõtmisi. Turismi konkurentsivõime tugevdamiseks ja sesoonsuse vähendamiseks tuleks pakkuda uusi tooteid/teenuseid – eeskätt pere-, mere- ja konverentsiturismi suundadel. Üheks võimaluseks on positsioneerida Saaremaad innovaatiliste ja inspiratsioonivajavate inimeste kohtumispaigana.
- Loomemajanduses tuntakse vajadust rohkema ühise koostöö järele, läbi mille on lihtsam ja efektiivsem oma toodangut turundada/turustada.

Kogukonna arenguvajadused ja arengupotentsiaal

Saare maakonda iseloomustab turvaline ja ökoloogiliselt puhas elukeskkond, ühtehoidvad ja toimekad kogukonnad, ulatuslik seltsimajade võrgustik ning neid vedavad aktiivsed kogukonnaliidrid. Maakonnas on lisaks tugevale kohalikule identiteedile ja mainele säilinud ka kohalik keelelaad ja sõnavara. Kasvavaks trendiks on looduslähedast elustiili hindavate linlaste ränne looduskaunites kohtades asuvatesse küladesse ning kergliiklusvahendite kasutamine. Seega loob ökoloogiliste väärtuste mõjujõu kasv uusi arenguvõimalusi maapiirkonnale.

Vajadused

- Kogukonnahooned (seltsimajad, rahvamajad) ei ole sageli lõpuni välja arendatud, puuduvad kogukonnahoone äramajandamist ja kogukonna vajadusi toetavad teenused või tegevused. Kui eelmisel perioodil toetati enam kogukonnahoonete investeringuid, siis uuel perioodil tuleb suurem rõhk suunata sisuliste tegevuste toetamisele.
- Kogukonnaliidrite töö ei ole enamasti tasustatud ja põhineb isiklikul initsiatiivil. Kui kogukonnaliider peaks oma tööst loobuma või väsima, võib senine kogukonnaelu eestvedaja puudumise tõttu seiskuda.
- Piirkonnas tegutsevad lisaks kutselistele päästjatele ka vabatahtlikkusel põhinevad päästeorganisatsioonid. Oluline on enam panustada piirkonna elanike ennetustegevustesse läbi nende teadlikkuse ja oskuste tõstmise ning vajalike vahendite olemasolule, mis tagavad piirkonna turvalisuse.
- Ajapikku on hakanud noorte hulgas vähenema teadlikkus kohalikest kommetest ja traditsioonidest ning kohalikust keelelaadist. Peamisteks põhjusteks on põlvkondade vahetumine ning modernse elukeskkonna pealetung. Et tagada piirkondlik eripära, tuleks teadlikkust nendes suundades kasvatada. Selleks tuleb piirkonna koolides läbi viia rohkem kohalikke traditsioone ja kombeid tutvustavaid teabepäevi, koolitusi ja muid üritusi. Samuti panustada maakondlikult enam kohaliku kultuuri, traditsioonidel ja ressursidel põhineva ettevõtluse tutvustamisele ning levitamisele.
- Piirkonnas on olemas tegusad noored, kuid kelle vaba aja veetmise võimalused on sõltuvalt piirkonnast kasinad.

Muud arenguvajadused ja arengupotentsiaal

Saare maakonnas on Eesti sobivaimad looduslikud tingimused taastuenergia kasutamiseks – sh Eesti päiksepaisteliseim koht ja tänu saarelisele asendile rannikupiirkondades head tuuleolud tuuleenergia tootmiseks.

Saare maakonnas toimib valdavalt suuremates keskustes 4G andmesidevõrk rahuldavalt. Samas on paljudes väiksemates kohtades korraliku andmesidega probleeme. Eesti Lairiba Arenduse SA (ELASA) kavandab 2018. aastaks projektiga EstWin oluliselt parendada kiiret andmesideühendust läbi lairiba baasvõrgu loomise.

Vajadused

- Taastuenergia kasutuselevõtul on probleemiks kujunenud seadmete kõrge hind ja kvaliteet ning keerulised liitumistingimused üldise elektrivõrguga. Seetõttu on vajalik enne investeringute tegemist viia läbi tasuvus- ja asukohauuringud, mis annavad kindluse investeringu vajalikkuse ja äratasuvuse kohta.
- Väiksemate piirkondade jaoks (vähe tarbijaid, kes paiknevad sageli baasvõrgust kaugel) osutub juurdepääsuühenduse tegemine lairiba baasvõrgust väga kalliks, mistõttu on neis kohtades võimalik probleemi lahendada vaid mastidest õhu kaudu pakutavate andmesidelahenduste teel. Suuremates asulates (rohkem kui 5 leibkonda), mis paiknevad lairiba baasvõrgu lähedal, võib hea kogukonna koostöö tulemusena olla mõttekas rajada piirkonda eraldi juurdepääsuühendus lairiba baasvõrgule.

Taastuenergia ja lairibaühenduste arendamine puudutavad nii ettevõtlust kui ka kogukondi.

3.2. SWOT-analüüs

Tugevused	Nõrkused
1) Piirkonna hea kuvand ja tugev identiteet; 2) Puhas keskkond; 3) Tuntud turismi piirkond, sh loodusturism; 4) Loodussõbralik põllumajandus ja väiketootmine; 5) Piirkondlik spetsialiseerumine väikelaevachituse ja spaaturismi suundades; 6) Tugev külaliikumine ja ulatuslik seltsimajade võrgustik, aktiivsed kogukonnaliidrid; 7) Eesti keskmisest kõrgem ettevõtlusaktiivsus; 8) Väljatöötatud ja tuntust koguv bränd „Saaremaa ehtne toode“; 9) Väiketootjate turundusvõrgustik; 10) Tegusad noored.	1) Seltsimajade äramajandamine ja jätkusuutlikkus. Kogukonnaliidrite väsimine 2) Kogukonnale vajalike teenuste halb kättesaadavus maapiirkondades; 3) Noortele suunatud huvitegevuste vähesus; 4) Vabatahtlike päästeorganisatsioonide ebapiisav varustatus ja piirkonna elanike vähene teadlikkus; 5) Kohalike traditsioonide ja tavade hääbumine; 6) Turismi hooajalisus, vähe aastaringseid ettevõtmisi; 7) Kõrgepalgaliste töökohtade puudus ja kvalifitseeritud töötajate puudus; 8) Vähene oskus kohalikke ressursse vääridada/turundada; 9) Loomemajanduses tehakse vähe koostööd; 10) Puudub aktiivne ja regulaarne koostöö kohalike ettevõtete vahel (Saaremaa ehtne tootemärk). 11) Vähene koostöö teadusasutuste/kõrgkoolide ja kohalike ettevõtjate vahel.
Võimalused	Ohud
1) Eesti parimad võimalused päikesest ja	1) Saaremaa keskusest kaugemale jäävate piirkondade

tuulest energia tootmiseks; 2) Suvitajate ja välissaarlaste kaasamine tegevustesse; 3) Kohaliku toidu ja lühikese tarneahela populaarsuse kasv; 4) Kiire interneti (lairiba) baasvõrgu EstWin areng kuni 2018. 5) Info- ja kommunikatsiooni tehnoloogia (IKT) areng – kaubandust ja teenuseid hakatakse enam pakkuma läbi interneti; 6) Ökoloogiliste väärtuste mõjujõu kasv (ökotend), sh mahekaubad, looduslikest materjalidest tooted ja ökoturism.	ääremaastumine, sh. noorte ja tööealiste äraminek suurematesse keskustesse ja välismaale. Kohapealse rahvastiku vähenemine ja vananemine; 2) Jätkuv riigipoolne tsentraliseerumine. 3) Ettevõtete kolimine mandrile; 4) Kohalike ettevõtjate konkurentsivõime nõrgenemine sh. eripäraste ja tuntud tootemustrite ärakasutamine teiste piirkondade poolt. 5) Rahvusvahelised konfliktid ja sellest tulenevad majandussanktsioonid pärsivad kohalike ettevõtjate toodangu realiseerimise võimalusi.
---	--

Nii tegevuspiirkonna olukorra kui SKK kogemuse analüüs kinnitavad, et SKK peab valima strateegia, mis sisaldab nii ettevõtluse kui kogukondade arengu toetamist.

Ettevõtluse konkurentsivõime kasvu ja kõrgemapalgaliste töökohtade loomist takistavad rida nõrkusi, milleks on kvalifitseeritud töötajate puudus, oskuste nappus kohaliku tooraine väärindamiseks ja vähene koostöö nii ettevõtjate vahel kui teiste sektoritega - eriti teadus-arendusasutustega. Seetõttu tuleb pöörata tähelepanu ettevõtjate ja tööjõu koolitamisele ning koostöö ja innovatsiooni edendamisele. Selle juures tuleb ühelt poolt toetuda juba välja kujunenud koostöövõrgustikele (nt väikelaevaehituse klaster, Saare Mahe, Saaremaa Turundusühing, „Saaremaa ehtne toode“ tootemärgis, jne), neid edasi arendama ja võtma kasutusele ka uusi koostöövorme. Teisalt aga tuleb ära kasutada väliskeskkonna poolt pakutavaid arenguvõimalusi (ökotrend, IKT, taastuvenergeetika). Ettevõtlust toetav strateegia vähendab ääremaastumise ning tööjõu ja ettevõtete mandrile kolimise ohtu.

Kogukondade arengu toetamisel peab strateegia keskenduma nende jätkusuutlikkust ohustavate nõrkuste kõrvaldamisele ja leevendamisele, millest olulisemad on kogukonnaliidrite väsimine, elutähtsate teenuste kaugenemine, kohalike tavade hääbumine ja noorte vaba aja huvitegevuse võimaluste vähesus. Astumaks vastu nendele negatiivsetele teguritele on mõistlik toetuda Saaremaa aktiivsele külaliikumisele ning välja arendatud seltsimajade võrgustikule. Seltsimajade tegevuse aktiveerimise, mitmekülgsemaks ja majanduslikult jätkusuutlikumaks muutmise kaudu saab kogukonnasisest suhtlemist ja tavaid alal hoida, kaasata paremini noori kogukonda ning pakkuda kogukonnateenuseid. Kogukondi toetav strateegia kahandab ääremaastumise ohtu.

Arvestades eeltoodut on SKK tegevuste sihtideks:

1. Piirkondliku ettevõtluse konkurentsivõime parandamine läbi kaasajastamise ja ühistegevuse.
2. Elujõulise kogukonna arendamise kaudu kogukondade elavdamine ja elukeskkonna parendamine.
3. Ühistegevuse ja koostöö kaudu piirkondliku identiteedi tugevdamine ja elukvaliteedi tõstmine.

4. Perioodi 2007-2013 strateegia eesmärkide täitmine ja saavutatud tulemused

Aastatel 2007 - 2013 keskendus MTÜ Saarte Koostöökogu arengukava elluviimine kahele suunale, mis jagunes kolmeks meetmeks ja 15 tegevuseks. Saarte Koostöökogu strateegilised eesmärgid aastateks 2007-2013 olid järgmised:

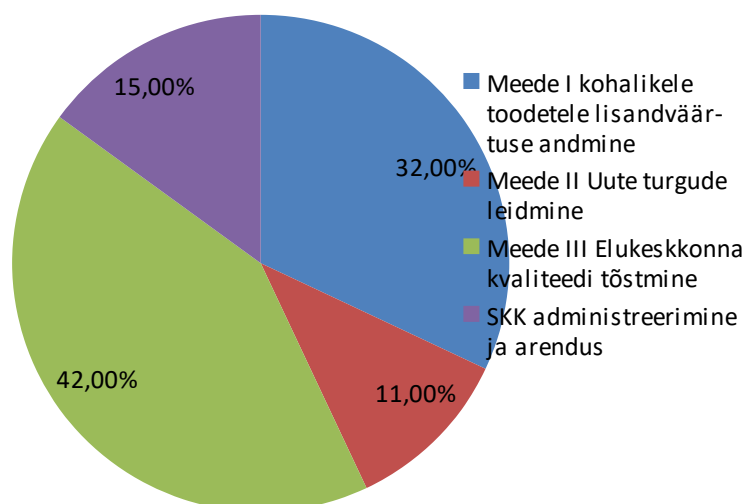
Tegevussuund 1: Kohalike toodete arendamine. Tegevussuuna eesmärk oli kohalike toodete ulatuslikum väärindamine ning ettevõtjate omavahelise koostöö ja ühistegevuse soodustamine läbi võrgustike loomise ja arendamise. Meetme sihtgrupiks olid ettevõtjad, kes arendasid kohalikul toorainel, kultuuripärandil ning loodusressurssidel põhinevat majandustegevust. Eelistati projekte, mis põhinesid koostööl või ühistegevusel.

Meede 1: turutõrgete vähendamine läbi ühistöö (kohalikele toodetele lisandväärtuse andmine) – toetus ettevõtlussektori kitsaskoha likvideerimiseks. Eesmärgiks seati, et perioodi peale toetatakse kokku 50 projekti.

Meede 2: uute turgude leidmine - toetus turundus- ja turustustegevuse arendamiseks eesmärgiga toodangule ja teenustele uute turgude (sh rahvusvaheliste turgude) leidmiseks. Eesmärgiks seati, et perioodi peale toetatakse kokku 17 projekti.

Tegevussuund 2: elukeskkonna parandamine. Tegevussuuna peaesmärk oli maaelanikele elukvaliteedi tõstmine läbi maaelu kitsaskohtade lahendamise, külaelu jätkusuutliku planeerimise, identiteedi ja pärandi väärtustamise ning suve- ja uussaarlaste integreerimise Saaremaa kultuuriruumi.

Meede 3: aktiivne ja haritud küla ehk jäämine, tulemine, sulandumine (elukeskkonna kvaliteedi tõstmine). Eesmärgiks seati, et perioodi peale toetatakse kokku 100 projekti.

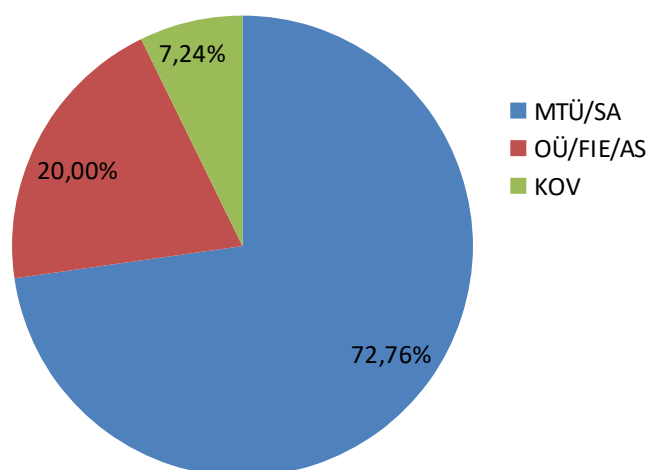
Joonis 11. Perioodi 2008-2013 LEADER toetuse jagunemine meetmete vahel.

Perioodi 2008-2013 strateegias oligi ainukeseks indikaatoriks seatud toetatud projektide arv, mis oli meetmete peale kokku 167 projekti. Maaelu arengukava 2007-2013 LEADER-meetme raames on Saare maakonnas tehtud ajavahemikus 2008-2013 toetuse andmise otsused 291 projekti osas kogusummas 4 791 166 eurot, mis teeb investeeringutoetuse keskmiseks

suuruseks ca 16 000 eurot projekti kohta. Perioodi 2008-2013 SKK kogu eelarve oli 5 102 244 eurot. 291 projektist katkestati 13 projekti, mille raha jagati ümber teistele tegevuspiirkonna projektidele ehk kokku said toetust 278 projekti summas ca 4 268 000 eurot. Kokkuvõttes ületati perioodi 2008-2013 strateegias üles seatud eesmärgid olulisel määral.

Meetmete lõikes toetati ettevõtlusele ja kogukonnale suunatud meetmeid enam vähem võrdses mahus ehk mõlemaid suundi üle 40%. Ülejäänud osa (15%) moodustasid SKK administreerimise ja organisatsiooni arendamisega (sh. arendusprojektide käivitamise ja läbiviimisega) seotud kulutused (Joonis 11).

Kui vaadata toetuste jagunemist sihtgruppide põhiselt, siis on näha, et enamus taotlejaid olid mittetulundussektorist (73%), äriühingute osakaal moodustas 20% ning kohalike omavalitsuste osakaal 7% (Joonis 12). Suurt mittetulundussektori ülekaalu võrreldes äriettevõtetega saab selgitada Leader põhimõtete järgimisega - eelistada koostööl ja ühistegevusel põhinevaid projekte. Seega olid taotlejateks ja projektide elluvijateks ettevõtjaid, kogukondi, kohalikke omavalitsusi ühendavad mittetulunduslikud organisatsioonid.

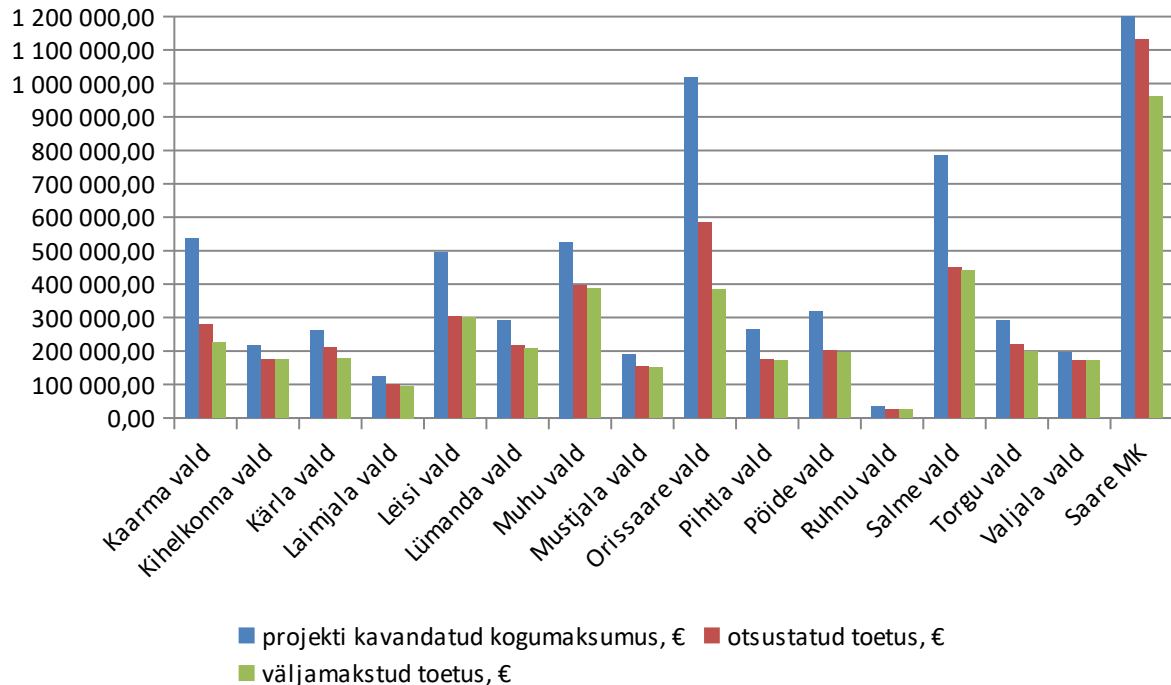
Joonis 12. Perioodi 2008-2013 LEADER toetuse saajate osakaal %-des.

Esmane toetusvoor viidi läbi 2009 a, mil tehti ka esimesed toetuste andmise otsused summas ca 880 000 eurot. Aastatel 2010-2012 otsustati projektidele anda toetusi keskmiselt 1 000 000 eurot aastas. Aastatel 2013-2014 tehti toetusotsuseid alla 500 000 eurot aasta kohta (Tabel 3).

Tabel 3. LEADER toetuste jagunemine SKK tegevuspiirkonnas aastatel 2009 - 2014

<i>Aasta</i>	<i>taotluste arv</i>	<i>kogumaksumus</i>	<i>otsustatud toetus</i>
2009	47	1 271 249	879 862
2010	68	1 300 160	979 623
2011	40	1 766 587	1 090 668
2012	43	1 391 877	1 069 113
2013	54	696 239	453 870
2014	39	463 363	318 030
KOKKU	291	6 889 475	4 791 166

Kui vaadata toetuste jagunemist omavalitsuste lõikes, siis toetati kõige enam maakondliku mõjuga projekte, mille mõju oli suurem kui 1 omavalitsus. Kokku toetati 77 maakondlikku projekti, mille lõplikuks toetussummaks kujunes ca 960 000 eurot (Joonis 13).

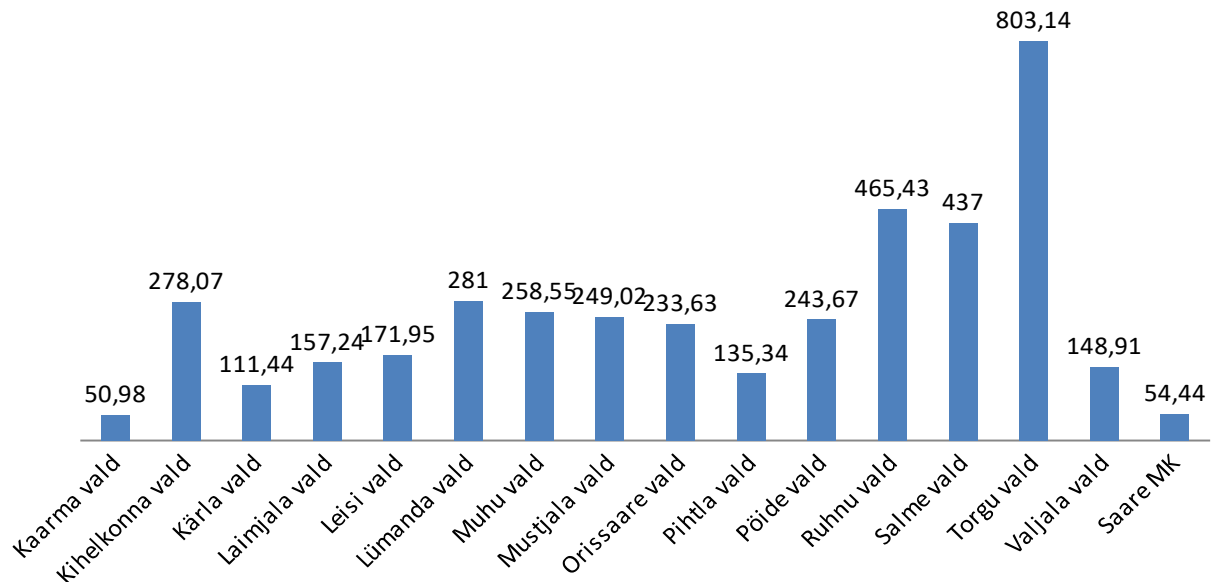

Joonis 13. Perioodi 2008-2013 LEADER toetuse jagunemine Saare maakonna kohalike omavalitsuste (KOV) lõikes.

Tabel 4. Toetuste jagunemine KOV-ide ja ülemaakondlike projektide vahel

KOV	projektide arv	Kavandatud projekti kogumaksumus, €	otsustatud toetus, €	elluviidud projektide arv	väljamakstud toetus, €
Kaarma vald	30	537 332	277 569	26	224 352
Kihelkonna vald	13	217 633	174 629	13	174 629
Kärla vald	10	262 351	211 626	9	178 965
Laimjala vald	11	124 044	100 986	9	95 131
Leisi vald	16	493 716	304 093	16	300 743
Lümanda vald	16	290 226	215 945	16	208 727
Muhu vald	18	526 347	396 000	18	386 640
Mustjala vald	11	190 044	154 281	11	151 429
Orissaare vald	22	1 019 205	583 264	21	383 538
Pihlta vald	7	264 343	174 604	7	172 419
Põide vald	13	319 202	200 751	13	196 860
Ruhnu vald	6	34 231	24 538	6	24 202
Salme vald	17	785 146	449 416	17	439 622
Torgu vald	6	289 656	218 790	4	198 377
Valjala vald	15	196 148	172 628	15	171 994
Saare MK	80	1 339 851	1 132 045	77	960 754
KOKKU	291	6 889 476	4 791 166	278	4 268 382

Järgnevalt paistsid silma aktiivsemad ja tihedama asustustihedusega vallad: Salme, Muhu, Orissaare ja Leisi vald, mis said toetusi üle 300 000 euro. Väiksema toetusega jäid väiksemad vallad: Ruhnu ja Laimjala vald, kus toetusumma jäi alla 100 000 euro (Tabel 4). Kui vaadata toetuste jagunemist elaniku kohta, siis kõige enam toetust said Torgu ja Ruhnu valdade elanikud, kõige vähem aga Kaarma valla elanikud (Joonis 14).

Joonis 14. Toetus elaniku kohta, eurot (elanike arv 31.12.2013 seisuga).

Eesti maaelu arengukava 2007-2013 Leader-meetme kohalike tegevusgruppide strateegiate vahehindamise käigus hinnati SKK puhul ebapiisavaks konkreetsete sihttasemete ja – eesmärkide seadmist strateegias. Ainsa indikaatorina oli meetmetele määratud rahastatud projektide arv koos sihttasemega. Selle põhjal ei olnud eesmärgid täpsed ega mõõdetavad. Veel hinnati ebapiisavaks elluviidud projektide ja nende tulemuste avalikustamist, kuna SKK kodulehel ei olnud välja toodud elluviidud projektide esitlusi. Käesoleva strateegia koostamise käigus on SKK vahehindamise käigus toodud märkustega arvestanud.

2014. a lõpus teostati tagasiside küsitlus, millele vastas 131 SKK toetuse saajat. Küsitleti projekti tulemuslikkust ettevõtte, organisatsiooni, kogukonna ja piirkonna arengut silmas pidades, Leader põhimõtteid järgivalt ning taotlemise- ja projektide elluviimise protsessi keerukust.

Projektide tulemuslikkust hinnati kõrgelt. Ettevõtlusmeetme toetuse abil lahendati mitmeid valdkondlikke kitsaskohti ning toetati loodus- ja kultuuriressursside tulemuslikumat kasutamist maakonnas - loodi väike villavabrik, õunamahlatööstus, toetati väiksemahulist kadakasiirupi ja õlle tootmist. Toetust leidsid projektid, mille läbi tõusis ettevõtete konkurentsivõime ja pakutavate lisateenuste hulk - näiteks Ranso mahetalu, kus on võimalik maheliha suitsutada ja tarbijale pakkuda, Koplimäe mahetalu kohvik-pood, kus huvilised saavad tutvuda talu tegemistega ja osta talutooteid jne.

Programmperioodil toetati mitmete võrgustike loomist ja arendamist. Näitena võib tuua Saaremaa Turundusühingu, mis ühendab kohalikke väikseid toidutootjaid. Läbi arendustöö on täna piirkondlikud käsitöötoidu tooted tarbijale nähtavad ja kättesaadavad.

Kogukonnameetme toetuse abil toetati projekte, mis väärtustavad kohalikku pärandit, ajaloolisi töövõtteid ning küla ühistegemisi. Näitena võib tuua Väinamere Uisu traditsiooni taaselustamist, keeduvärvi tuuri erinevates Saaremaa külates, Leedri küla ajaloolise pukktuuliku taastamist, lastehoiu teenuse käivitamist kogukonna enda poolt jne.

Eraldi tähelepanu oli suunatud tegevustele noortega ja rahvusvahelisele koostööle. Näitena võib tuua projekt „Growing Gastronauts“, mille eesmärgiks oli koolilastele tutvustada toiduahelat „põllult potti“ ning suurendada tervislikku toitumist ning kohalike toodete eeliskasutamist koolisööklates. Projekt võitis Põhja- ja Baltimaade konkursil omas kategoorias ning valiti 14 parima LEADER projektinäite hulka Euroopas.

Miinustena projektipõhises tegevuses viidati paberimajanduslikule bürokraatiale ning vabatahtliku töö arvestamise ja aruandluses kajastamise keerukusele.

Perioodi 2008-2013 läbiviidud projektide kohta koostati projektiteatmik „LEADER Saare Maakonnas 2008 – 2013 Uut tuult tiibadesse!“, kus on tehtud väljavõtte 29 elluviidud LEADER projektist.

Tulenevalt eelnevalt väljatoodust võib SKK toetuste jagunemise eelneva perioodi osas välja tuua järgneva:

1. rahastatud taotluste hulgas domineerisid kolmanda sektori organisatsioonide projektid, uuel perioodil tuleb soodustada ja kaasa aidata ettevõtete osakaalu suurendamisele.
2. toetuste jagunemine omavalitsuste lõikes on suhteliselt ebaühtlane, uuel perioodil tuleb võimalusel enam kaasata vähemaktiivseid piirkondi;
3. palju toetati seltsimajade investeringuid, uuel perioodil toetada rohkem sisulisi tegevusi;
4. pöörata tähelepanu rohkem noortele suunatud projektidele;
5. senisest veelgi enam käivitada maakondliku mõjuga projekte, mis toetavad nii ettevõtlus- kui kogukonnameetmes püstitatud eesmäärke.

5. Strateegia eesmärgid

5.1. Strateegia visioon, eesmärgid ja indikaatorid

MTÜ Saarte Koostöökogu strateegia aluseks on tegevuspiirkonna olukorra analüüs, läbi viidud kaasamisseminarid ja strateegia juhtrühma poolt tehtud ettepanekud.

VISIOON 2020:

Aastal 2020 on Saare maakond hea elukeskkonna ja puhta loodusega piirkond Läänemeres, kus on elujõulised kogukonnad ning konkurentsivõimeline ja spetsialiseerunud ettevõtlus, mida edendatakse läbi koostöö ja ühistegevuse.

Elujõulised kogukonnad – Piirkonnas on välja kujunenud kogukonnahoonete võrgustik, mis pakuvad kogukondadele vajalikke kogukonnateenuseid. Tegusad noored on kaasatud kogukonna tegevustesse ja otsustusprotsessidesse. Kohalik kultuuripärand ja traditsioonid on hoitud ja arendatud. Ühistegevus liidab kogukonda ja suurendab kogukonna võimekust.

Konkurentsivõimeline ja spetsialiseerunud ettevõtlus – ettevõtlus põhineb kohaliku tooraine väärimisel läbi uuenduslike lahenduste rakendamise. Ettevõtjate ja kogukonna vahel toimub aktiivne ühistegevus valdkonna- ja piirkonnapõhises turundamises. Sellega suureneb piirkonna ettevõtjate konkurentsivõime ja kõrgema palgaga töökohtade arv.

Perioodi 2014-2020 arengustrateegiaga tahetakse saavutada järgmisi tulemusi:

- suurendada ettevõtete konkurentsivõimet läbi spetsialiseerumise ja nutikate lahenduste rakendamise sh suurendada kõrge lisandväärtusega toodete ja teenuste osakaalu ettevõtja müügitulus;
- suurendada ettevõtjate vahelist ühistegevust laiematele turgudele suunatud turundustegevuste planeerimisel ja elluviimisel;
- luua elujõuline kogukonnahoonete võrgustik, kus pakutakse kogukonnale vajalikke teenuseid ja tegevusi;
- kaasata enam noori otsustamisprotsessidesse ning luua nendele vajalike oskuste ja teadmiste omandamise ning vaba aja veetmise võimalused;
- korrastada avalikud objektid ning tagada turvalisuse kindlustamiseks kohapealne võimekus;
- luua piirkonda toimivad koostöövõrgustikud ja muuta üldtuntuks piirkondlik tootemärk.

Visiooni saavutamiseks püstitatakse strateegilised eesmärgid ettevõtluse, kogukondade ja koostöö arendamisele. Kõige olulisemaks meetmeks on ettevõtluse meede, kuna ettevõtluse arengust sõltub kõige enam maapiirkondade elukvaliteet ja selle kaudu luuakse piirkonda enim töökohti. Tähtsusetel teisel kohal, kuid samasuguse osakaaluga on kogukonna meede, mille abil toetatakse aktiivse ja jätkusuutliku maaelu toimimist. Koostöö arendamisele eraldi eesmärgi püstitamisega soovitakse rõhutada ja kindlustada selle erilist olulisust kogu SKK strateegia jaoks.

E1. Ettevõtete konkurentsivõime ja kogukonna elujõulisus on suurenenud läbi spetsialiseerumise, nutikate lahenduste rakendamise ning ühistegevuse.

Väljundindikaatorid ja soovitud sihttasemed:

- toetatud projektide arv: 110
- ühisprojektide arv: 10
- koolitatud inimeste arv: 100

Tulemusindikaator ja soovitud sihttase:

- loodud töökohtade arv: 15
- uued kohalikul toorainel baseeruvate toodete ja teenuste arv: 20
- lõpuleviidud tootearendusprojektide arv: 20
- ettevõtete efektiivsust tõstvate projektide arv: 50

E2. Maapiirkondade elukvaliteet on tõusnud läbi elujõuliste kogukondade.

Väljundindikaatorid ja soovitud sihttasemed:

- toetatud projektide arv: 150
- kogukonnateenuste projektide arv: 5
- sotsiaalse ettevõtluse projektide arv (kogu strateegia lõikes): 3
- koolitatud inimeste arv: 100

Tulemusindikaator ja soovitud sihttase:

- loodud töökohtade arv: 5
- toetusest kasu saanud kooskõimiskohtade arv: 35

E3. Piirkonnas toimivad koostöövõrgustikud ja üldtuntud on piirkondlik tootemärk. Piirkonda on toodud uusi teadmisi ja kogemusi läbi rahvusvahelise koostöö.

Väljundindikaatorid ja soovitud sihttasemed:

- toetatud koostöö- ja ühisprojektide arv: 10
- rahvusvaheliste projektide arv: 3

Tulemusindikaator ja soovitud sihttase:

- võrgustiku- ja ühisprojektidest kasusaanud ettevõtjate ja vabaühenduste arv: 50
- rahvusvahelistest projektidest kasusaanud ettevõtjate ja vabaühenduste arv: 30

5.2. Meetmed

Igale strateegilisele eesmärgile vastab oma meede. Meetmed on järgmised:

M1. Ettevõtete konkurentsivõime suurendamine ja ühistegevus, millega toetatakse:

1. terviklik tootearendus sh uuringud, koostöö teadusasutustega uute toodete loomiseks;

2. investeeringud tootmisprotsessi ja taristusse;
3. investeeringud tegevuste mitmekesistamiseks;
4. ühistegevuse toetamine eesmärgiga tagada kohalike toodete ja teenuste juurdepääs laiematele turgudele sh lühikese toidutarneahela arendamiseks vajalikud tegevused ja investeeringud;
5. mittemateriaalsed investeeringud;
6. kutsealane õpe ja oskuste omandamine.

M2. Elujõuliste kogukondade arendamine ja elukeskkonna parendamine, millega toetatakse:

1. kogukonnateenuste arendamine;
2. sotsiaalse ettevõtluse edendamine;
3. kvaliteetse andmeside kättesaadavuse parendamine;
4. kogukonnahoonete üleviimine taastuvenegialahendustele;
5. kogukonna kooskäimiskohtade loomine ja parendamine;
6. kogukonnaliidrite tunnustamine;
7. kogukondade harimine ja elavdamine läbi ühistegevuse;
8. avalike objektide korrashoid;
9. pärandkultuuri väärtustamine;
10. piirkonna turvalisuse suurendamisega seotud tegevused ja investeeringud;
11. noorte kaasamine ja tunnustamine;
12. noorte teadmiste kasvatamine ja ettevõtlikkuse suurendamine;
13. noorte vaba aja tegevuste mitmekesistamine.

M3. Piirkonna arengut ja ettevõtlust edendav ühistegevus ja koostöö, millega toetatakse:

1. koostööprojektide ettevalmistamine;
2. piirkonnaspetsiifiliste koostöövõrgustike loomine ja arendamine;
3. piirkonna ühisturunduse edendamine sh „Saaremaa ehtne toode“ tootemärgi edendustegevused;
4. piirkonnaülese mõjuga ja rahvusvahelised projektid.

SKK arendamise eesmärgid meetmete elluviimise toetamiseks on:

1. SKK kui arendusorganisatsiooni toimimine;
2. SKK tegevuspiirkonna elavdamine;
3. iga-aastaste strateegia rakenduskavade väljatöötamine;
4. projektide hindamissüsteemi arendamine – hindamiskomisjoni, -kriteeriumite, -süsteemi jms arendamine.
5. strateegia seire arendamine – strateegia eesmärkide süsteemse seire teostamine;
6. strateegia uuendamine.

5.3. Strateegiakaart

MTÜ SAARTE KOOSTÖÖKOGU STRATEEGIA 2015 - 2020				
VISIOON 2020	Aastal 2020 on Saare maakond hea elukeskkonna ja puhta loodusega piirkond Läänemeres, kus on elujõulised kogukonnad ning konkurentsivõimeline ja spetsialiseerunud ettevõtlus, mida edendatakse läbi koostöö ja ühistegevuse.			
VALDKONNAD (% eelarvest)	ETTEVÕTLUS (35%)	KOGUKONNAD (35%)	KOOSTÖÖ (10%)	
STRATEEGILISED EESMÄRGID	E1. Ettevõtete konkurentsivõime ja kogukonna elujõulisus on suurenenud läbi spetsialiseerumise, nutikate lahenduste rakendamise ning ühistegevuse.	E2. Maapiirkondade elukvaliteet on tõusnud läbi elujõuliste kogukondade.	E3. Piirkonnas toimivad koostöövõrgustikud ja üldtuntud on piirkondlik tootemärk. Piirkonda on toodud uusi teadmisi ja kogemusi läbi rahvusvahelise koostöö.	
MEETMED JA TEGEVUSED	M1. Ettevõtete konkurentsivõime suurendamine ja ühistegevus: 1) Terviklik tootearendus sh uuringud, koostöö teadusasutustega uute toodete loomiseks; 2) Investeeringud tootmisprotsessi ja taristusse; 3) Investeeringud tegevuste mitmekesistamiseks; 4) Ühistegevuse toetamine eesmärgiga tagada kohalike toodete ja teenuste juurdepääs laiematele turgudele sh lühikese toidutarneahela arendamiseks vajalikud tegevused ja investeeringud; 5) Mittemateriaalsed investeeringud; 6) Kutsealane õpe ja oskuste omandamine.	M2. Elujõuliste kogukondade arendamine ja elukeskkonna parendamine: 1) Kogukonnateenuste arendamine; 2) Sotsiaalse ettevõtluse edendamine; 3) Kvaliteetse andmeside kättesaadavuse parendamine; 4) Kogukonnahoonete üleviimine taastuvenergia-lahendustele; 5) Kogukonna kooskäimiskohtade loomine ja parendamine; 6) Kogukonna liidrite tunnustamine; 7) Kogukondade harimine ja elavdamine läbi ühistegevuse; 8) Avalike objektide korrashoid; 9) Pärandkultuuri väärtustamine; 10) Piirkonna turvalisuse suurendamisega seotud tegevused ja investeeringud; 11) Noorte kaasamine ja tunnustamine; 12) Noorte teadmiste kasvatamine ja ettevõtlikkuse suurendamine; 13) Noorte vaba aja tegevuste mitmekesistamine.	M3. Piirkonna arengut ja ettevõtlust edendav ühistegevus ja koostöö: 1) Koostööprojektide ettevalmistamine; 2) Piirkonnaspetsiifiliste koostöövõrgustike loomine ja arendamine; 3) Piirkonna ühisturunduse edendamine sh „Saaremaa ehtne toode“ tootemärgi edendustegevused; 4) Piirkonnaülese mõjuga ja rahvusvahelised projektid.	
SKK kui organisatsiooni arendamine (20%)				
1) SKK kui arendusorganisatsiooni toimimine; 2) SKK tegevuspiirkonna elavdamine; 3) Iga-aastaste rakenduskavade väljatöötamine; 4) Projektide hindamissüsteemi arendamine; 5) Strateegia seire arendamine; 6) Strateegia uuendamine.				

5.4. Strateegia integreeritud ja uuendusliku olemuse kirjeldus

Käesolevas strateegias käsitletakse maaelu piirkonnapõhiselt integreeritult, erinevaid sektoreid nende koostoimes vaadeldes. Strateegia meetmed katavad nii elatusvahendeid pakkuvat ettevõtlust, maal pakutavaid teenuseid kui sotsiaalseid suhteid alalhoidvaid ja tugevdavaid tegevusi. Strateegia on suunatud nii ettevõtjatele, vabaühendustele kui kohalikele omavalitsustele. Ka ettevõtluse arendamist käsitleb strateegia integreeritult. Esmane on ettevõtluse panus maapiirkonna tööhõive ja tulutaseme tõstmisse, mitte selle sektorikuuluvus.

SKK strateegia integreeritus ilmneb ka läbi koostöö ja ühistegevuse rõhutamise. Koostöö ja ühistegevus on tähtsal kohal nii ettevõtluse kui kogukonnameetme toetatavate tegevuste juures. Lisaks rakendatakse eraldi meede võrgustikukoostöö, maakondlike projektide ja rahvusvaheliste koostööprojektide toetamiseks.

Ka uuenduslikkuse edendamine on SKK strateegia läbivaks jooneks. Ettevõtluse toetamisel leiab see väljenduse eeskätt tootearenduse, ühistegevuse ja oskuste arendamise tähtsustamises. Kogukonna arendamise meetmes on tähtsal kohal Eestis seni nõrgalt esindatud kogukonnateenuste ja sotsiaalse ettevõtluse toetamine, samuti e-ühiskonna ja taastuvenergialahenduste kasutuselevõtt. Koostöömeetme puhul on tähtsal kohal uudsete ideede ja kogemuste maaletoomise soodustamine.

Kirjeldatud lähenemine võimaldab liikuda süsteemselt strateegia visiooni suunas (konkurentsivõimeline ja spetsialiseerunud ettevõtlus ning elujõuline kogukond). Võrreldes eelmise perioodi strateegiaga on käesolevas strateegias meetmed selgemalt fokusseeritud, võimaldades strateegilistes valdkondades ulatuslikuma mõju saavutamist.

Vastavalt kirjeldatud lähenemisele töötatakse rakenduskavade tasandil välja ka detailsemad taotluste hindamiskriteeriumid.

6. Kogukonna strateegia arendamisse kaasamise protsessi kirjeldus

Strateegia koostamisel osales üle 500 piirkonna elaniku. Strateegia koostamise protsess on esitatud Tabelis 5, mida saab laias laastus jagada kaheksaks strateegia koostamise etapiks:

1. Tutvumine olemasolevate materjalidega, mille käigus analüüsiti järgmisi dokumente:
 - SKK perioodi 2008–2013 strateegia ülevaatamine ning toetuse saajate seas läbi viidud rahulolu-uuringu analüüs;
 - tutvumine erinevate üleriiklike ning Saare maakonda ja tegevuspiirkonna omavalitsusi käsitlevate arengukavade ja uuringutega.
2. Kokkusaamised teiste maakondlike organisatsioonidega, sh Saaremaa Arenduskeskus (SAK), Saare Maavalitsus, Saaremaa Omavalitsuste Liit (SOL), MTÜ Saarte Kalandus jne.
3. Piirkondlike kaasamisarutelude (8 tk) läbiviimine Saare maakonnas.
4. Koolitus- ja õppereiside läbiviimine:
 - osalemine Taastuvate Energiaallikate Uurimine ja Kasutamine XVI (TEUK) konverentsil Eesti Maaülikoolis;
 - Õppereis toidutootjatele Viljandi- ja Pärnumaale, kus tutvuti muuhulgas Polli Teadmistepõhise Tervise- ja Loodustoodete Kompetentsikeskusega, Olustvere Teenindus – ja Maamajanduskooliga, Seedri Puukooliga ning teiste tegevusgruppide (Mulgimaa, Roheline Jõemaa, Pärnu Lahe Partnerluskogu) piirkondade projektidega (Energiaalu, Karjamõisa lihatööstus, Kihlepa rahvamaja, jne).
 - Õppereis käsitöölisele Kagu-Eestisse, kus tutvuti Kagu-Eesti loomemajade ja klastritega (Tartu Loomemaja, Mooste, Räpina) ning teiste tegevusgruppide (Piiriveere Liider, Põlva Partnerluskogu, Tartumaa Arendusselts) projektidega.
5. Uuringute läbiviimine strateegiat puudutavates teemavaldkondades:
 - Puit kui kohalik ressurss ja selle laiemad kasutusvõimalused Saare maakonnas (koostaja: OÜ Arbuarkel, aprill 2015);
 - Saare maakonnas tegutsevate seltsimajade hetkeseis ja tulevikuplaanid (koostaja: TÜ Pärnu kolledž, märts 2015).
6. Infopäevade ja koolituste läbiviimine:
 - koostöös Saare maavalitsusega säästva energia koolitusprogrammi läbiviimine;
 - interneti areng Saare maakonnas 2015-2020 (lairiba ühendus);
 - läbiviidud uuringutulemuste (vt punkt 5) ja uue perioodi strateegia tutvustamise infopäevad.
7. osalemine erinevatel strateegiaga seotud teemade aruteludel: terviseturism, väikesaared, rohemajandus, maakondliku ettevõtluse ja tööhõive edendamise kava, jne.
8. Strateegia juhtrühma kokkusaamised.

Tabel 5. SKK strateegia koostamise protsessi ajakava ja tegevused.

Toimumisaeg	Tegevus	Osalejate arv	Osalejad
14.10.2014	Osalemine Taastuvate Energiaallikate Uurimine ja Kasutamine XVI konverentsil	18	MTÜd, ettevõtted, KOVid
15.10.2014	SKK strateegia juhtrühm: strateegia koostamise tegevusplaan	7	SKK tegevmeeskond ja juhatus
24.10.2014	SKK strateegia juhtrühm: strateegia ettevalmistav toetus	9	SKK tegevmeeskond ja juhatus
18-19.11.2014	Õppereis Viljandi- ja Pärnumaale kohalikele toidutootjatele	22	MTÜd, ettevõtted
28.11.2014	SKK strateegia juhtrühm: strateegia koostamise tegevusplaan – uuringuteemade käsitlemine	7	SKK tegevmeeskond ja juhatus
04.12.2015	Rahvusvahelise koostööprojekti „Growing Gastronauts“ jätkutegevused	25	projektis osalejad (koolid), ettevõtjad, MTÜd
12.01.2015	Kaasamisarutelu Hellamaa külateskus, Muhu vald	25	MTÜd, ettevõtted, KOV
15.01.2015	Kaasamisarutelu Lümada kultuurimaja, Lääne-Saare vald	34	MTÜd, ettevõtted, KOV
19.01.2015	Kaasamisarutelu, Ruhnu vallamaja, Ruhnu vald	12	MTÜd, ettevõtted, KOV
21-23.01.2015	Õppereis Tartu-, Põlva- ja Võrumaale kohalikele käsitöölisele	24	MTÜd, ettevõtted
21-22.01.2015	Säästva energia koolitusprogramm I tsükkel	30	MTÜd, ettevõtted, KOVid
26.01.2015	Kaasamisarutelu, Allika villa, Meiuste küla, Leisi vald	39	MTÜd, ettevõtted, KOV
28.01.2015	Kaasamisarutelu, Orissaare pritsukas, Orissaare vald	31	MTÜd, ettevõtted, KOV
30.01.2015	Infopäev „Interneti areng Saare maakonnas 2015 – 2020“	25	KOVid, ettevõtjad, MTÜd
02.02.2015	Kaasamisarutelu, Salme vabaajakeskus, Salme vald	26	MTÜd, ettevõtted, KOV
06.02.2015	Kaasamisarutelu, Sakla seltsimaja, Valjala vald	28	MTÜd, ettevõtted, KOV
09.02.2015	Kaasamisarutelu, Kiratsi külamaja, Lääne-Saare vald	25	MTÜd, ettevõtted, KOV
16.02.2015	SKK strateegia juhtrühm: SWOT	10	SKK tegevmeeskond ja juhatus
18-19.02.2015	Säästva energia koolitusprogramm II tsükkel	27	MTÜd, ettevõtted, KOVid
27.02.2015	SKK strateegia juhtrühm: visioon, eesmärgid	7	SKK tegevmeeskond ja juhatus
06.03.2015	SKK strateegia juhtrühm: meetmed	7	SKK tegevmeeskond ja juhatus
11-12.03.2015	Säästva energia koolitusprogramm III tsükkel	34	MTÜd, ettevõtted, KOVid
16.03.2015	Osalemine väikesaarte koosolekul	11	Huvirühmad ja SKK tegevmeeskond
18.03.2015	SKK strateegia juhtrühm: strateegia esmane ülevaatamine	8	SKK tegevmeeskond ja juhatus
27.03.2015	Infopäev uuringute ja strateegiasuundade tutvustamiseks	35	MTÜd, ettevõtjad, KOVid
30.03.2015	SKK strateegia hindamiskriteeriumite ülevaatamine	4	endised hindamiskomisjoni liikmed
01.04.2015	SKK strateegia juhtrühm: piirmäärad ja protsendid	9	SKK tegevmeeskond ja juhatus
7-15.04.2015	Uue perioodi strateegia väljapanek (7-14.04.'15) ja arutelu I (15.04.'15)	24	MTÜd, ettevõtted, KOVid
8-9.04.2015	Säästva energia koolitusprogramm IV tsükkel	21	MTÜd, ettevõtted, KOVid
05.05.2015	SKK strateegia juhtrühm: strateegia vastavus EL prioriteetidele	8	SKK tegevmeeskond ja juhatus
21.05.2015	SKK strateegia 2015-2020 avalik arutelu II	11	MTÜd, ettevõtted, KOVid

7. Strateegia elluviimise tegevuskava

7.1. Meetmete valiku üldine kirjeldus

Meetmete valikul on lähtutud eelmisel perioodil saadud kogemustest, piirkonnas läbiviidud kaasamisaruteludelt kogutud ettepanekutest ja teostatud SWOT analüüsist. Arvesse on võetud Saare maakonna arengustrateegias ning teiste institutsioonide (sh MTÜ Saarte Kalandus) arengukavades plaanitud tegevusi, et Leader meetmed ei dubleeriks vaid täiendaks teisi olemasolevaid meetmeid. Samuti on meetmete arendamisel lähtutud Leader programmi eelarvest, mille piiratus ei võimalda kõiki ettevõtete ja kogukondade soovitud tegevusi toetada.

7.1.1. Meede 1 - Ettevõtete konkurentsivõime suurendamine ja ühistegevus

Valdkonna raames toetatakse kohaliku väiketootmise arendamist, fookuses on kohaliku tooraine väärindamisel ja piirkonna eripäral baseeruv ettevõtlus. Vastava ettevõtluse arendamise juures pööratakse eraldi tähelepanu uuenduslike lahenduste toetamisele, sh ettevõtjate ja teadusasutuste koostööle toodete arendamisel jms. Tootearendus on suunatud kohalike toodete senisest ulatuslikumale väärindamisele. Suurema lisandväärtusega toode võimaldab tootjal saada kõrgemat hinda ja seeläbi teenida suuremat kasumit. Tootearenduse läbiv ideoloogia on koostöö ja ühistegevuse soodustamine – eelistatult teevad väikeettevõtjad investeeringud töötlemisesse, logistikasse, turustamisesse või seadusandlusest tulenevatesse nõuetesse koos. See tagab sõltumatuse kolmandatest osapooltest (tööstused, jaeketid) ning võimaldab kontrollida toodete väärtusahelat (ehk tooteid rohkem ise väärindada). Kõrgem lisandväärtus muudab maaettevõtluse perspektiivikamaks ja loob seeläbi paremad eeldused kohalike loodus- ja kultuuriressursside tulemuslikumaks kasutamiseks.

Tegevuste peamiseks sihtgrupiks on väikeettevõtted ning nende arengut toetavad erinevad koostööpartnerid (nt erinevad tugistruktuurid). Valdkonna arendamise tulemusena tõuseb ettevõtjate konkurentsivõime, sh luuakse piirkonda juurde uusi töökohti, uusi/parendatud kohalikul toorainel baseeruvaid tooteid ja teenuseid ning saadakse juurde vajalikke teadmisi.

MEEDE 1	Ettevõtete konkurentsivõime suurendamine ja ühistegevus
Vastavus strateegia eesmärgile	E1. Ettevõtete konkurentsivõime ja kogukonna elujõulisus on suurenenud läbi spetsialiseerumise, nutikate lahenduste rakendamise ja ühistegevuse.
Meetme osakaal kogu rahastusest	35% meetmetele eraldatavatest vahenditest
Abikõlblikud tegevused vastavalt EL määruse nr 1305/2013 artiklitele 14, 16, 17, 19, 27 ja 35	1) Terviklik tootearendus sh uuringud, koostöö teadusasutustega uute toodete loomiseks; 2) Investeeringud tootmisprotsessi ja taristusse; 3) Investeeringud tegevuste mitmekesistamiseks; 4) Ühistegevuse toetamine eesmärgiga tagada kohalike toodete ja teenuste juurdepääs laiematele turgudele sh lühikese toidutarneahela arendamiseks vajalikud tegevused ja investeeringud; 5) Mittemateriaalsed investeeringud; 6) Kutsealane õpe ja oskuste omandamine.
Mitteabikõlblikud tegevused ja kulud	- tegevused, mida toetatakse teistest toetusmeetmetest; - turismiseaduse § 18 lõigetes 8, 9 ja 11 nimetatud majutusettevõtte ehitamine, parendamine ja sisustamine statsionaarse põhivaraga;

	- kinnisvara soetamine; - püsikulude tüüpi kulutused (palgakulud, ülalpidamiskulud jne); - tulenevalt riigiabi reeglitest ei tohi taotleja saada 3 aasta jooksul üle 200 000€ toetust; - kõik muud LEADER määruse poolt välistatud mitteabikõlblikud tegevused ja –kulud.
Toetuse saajad	- Ettevõtted (VKE) sh osaühingud, aktsiaseltsid, füüsilisest isikust ettevõtjad, täisühingud, usaldusühingud, tulundusühistud; - Kolmanda sektori organisatsioonid, sh mittetulundusühingud, sihtasutused.
Abikõlblikkuse kriteeriumid	- Investeeringuobjekt peab asuma SKK tegevuspiirkonnas; - Muud nõuded taotlejale, mis tulenevad LEADER määrusest.
Minimaalne ja maksimaalne toetusmäär	- Minimaalne toetusmäär: 2000 €; - Maksimaalne toetusmäär: 200 000€
Toetuse %	Kuni 60% juhul, kui muude õigusaktidega ei ole sätestatud väiksemaid toetusmäärasid
Indikaatorid ja sihttasemed	Väljund- ja tulemusindikaatorid: • toetatud projektide arv kokku: 110 • ühisprojektide arv: 10 • koolitatud inimeste arv: 100 • loodud töökohtade arv: 15 • uute/parendatud kohalikul toorainel baseeruvate toodete ja teenuste arv 20 • lõpuleviidud tootearendusprojektide arv: 20 • ettevõtete efektiivsust tõstvate projektide arv: 50

Projektide hindamisprotseduuri ja valikukriteeriume on lähemalt käsitletud peatükis 9.2.

Meetme 1 tegevused „Terviklik tootearendus, sh uuringud, koostöö teadusasutustega uute toodete loomiseks“ ja „Kutsealane õpe ja oskuste omandamine“ vastavad Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfond (EAFRD) prioriteedile 1 „teadmissiirde ja innovatsiooni parandamine põllumajanduses, metsanduses ning maapiirkondades“, panustades 1A sihtvaldkonna „innovatsiooni ja koostöö toetamine ning teadmistebaasi arendamine maapiirkondades“ täitmisse. Euroopa Parlamendi ja nõukogu (EL) määruse nr 1305/2013 alusel vastavad tegevused artikkel 14 „Teadmussiire ja teavitus“ ja artikkel 35 „Koostöö“ meetmete tegevustele.

Eesti Maaelu arengukava 2014-2020 (MAK) raames aidatakse kaasa 1A sihtvaldkonna eesmärgi täitmisse, et aastaks 2020 on vähemalt 3,9% avaliku sektori kogurahastusest panustatud innovatsiooni toetamiseks ja teadmistebaasi parandamiseks maapiirkondades.

Tegevuse „Kutsealane õpe ja oskuste omandamine“ raames võib toetust taotleda juriidiline isik või asutus, kellel on toetatavate tegevuste elluviimiseks vajaliku pädevusega personal

ja/või toetatava tegevuse korraldamise kogemus. Täpsemad tingimused sätestatakse toetuse saajale strateegia iga-aastastes rakenduskavades.

Meetme 1 tegevus „Ühistegevuse toetamine eesmärgiga tagada kohalike toodete ja teenuste juurdepääs laiematele turgudele sh lühikese toidutarneahela arendamiseks vajalikud tegevused ja investeeringud“ vastab EAFRD prioriteedile 3 „toiduahela korraldamise, sealhulgas põllumajandustoodete töötlemise ja turustamise, loomade heaolu ja riskijuhtimise edendamine põllumajanduses“, panustades sihtvaldkond 3A „Toormetootjate konkurentsivõime parandamine nende parema integreerimise abil põllumajanduslike toiduainete tarneahelasse kvaliteedikavade kaudu, mis annavad põllumajandustoodetele lisaväärtuse, kohalike turgude edendamise ja lühikeste tarneahelate ning tootjarühmade ja tootmisharudevaheliste organisatsioonide kaudu” täitmisesse. EL määruse nr 1305/2013 raames vastab tegevus artikkel 16 „Põllumajandus toodete ja toiduainete kvaliteedikavad“, artikkel 27 „Tootjarühmade ja –organisatsioonide loomine“ ja artikkel 35 „Koostöö“ meetmete tegevustele.

MAK raames aidatakse kaasa sihtvaldkonnas 3A eesmärgi täitmisesse, mille kohaselt panustatakse läbi toidukvaliteedi kavade, kohalike turgude ja lühikeste tarneahelate ning tootjarühmade täiendavalt 1,76% põllumajandusliku majapidamise toiduahelasse suuremasse integreerimisse.

Meetme tegevused „Investeeringud tootmisprotsessi ja taristusse“, „Investeeringud tegevuste mitmekesistamiseks“ ja „Mittemateriaalsed investeeringud“ vastavad EAFRD prioriteedile 6 „sotsiaalse kaasamise, vaesuse vähendamise ja maapiirkondade majandusliku arengu edendamine“, panustades sihtvaldkonna 6A „Tegevusvaldkondade mitmekesistamise, väikeettevõtete loomise ja arendamise ning töökohtade loomise hõlbustamine“ täitmisesse. Tegevused vastavad EL määruse nr 1305/2013 artikkel 17 „põllumajandustoodete või puuvilla, välja arvatud kalandustoodete, töötlemise, turustamise ja/või tootearendusega“ ja artikkel 19 „investeeringud mittepõllumajanduslike tegevuste loomisesse ja arendamisse“ meetmete tegevustele.

MAK raames aidatakse kaasa sihtvaldkonna 6A eesmärgi täitmisesse, millega luuakse 2020. aastaks toetatud projektide läbi vähemalt 225 töökohta.

7.1.2. Meede 2 - Elujõuliste kogukondade arendamine ja elukeskkonna parendamine

Maapiirkonna arengu tähtis eeldus on tugev kohalik kogukond ja elanike sotsiaalne kaasatus. Valdakonna raames toetatakse piirkonna kultuuripärandi ja traditsioonide hoidmisele ja arendamisele suunatud tegevusi. Tegevuste fookusteks on kogukondade sidususe suurendamine läbi ühistegevuste ning uuenduslikud lahendused ja võimekuse arendamine piirkonna jaoks oluliste kogukonnateenuste pakkumisel.

Kogukonnateenus on oma olemuselt majandustegevus, kuid arvestades potentsiaalselt tarbijate arvu ei tooda kasumit teenuse pakkujale. Kogukonnateenuse puhul on tegemist kogukonnaliikmelt kogukonnaliikmetele pakutava teenusega, mis lähtub kogukonna vajadustest. Kogukonnateenus peab vastama järgmistele kriteeriumidele:

- kas piirkond, kus teenust pakutakse, on mõistliku suurusega;
- kas teenus on kogukonna algatuslik ja kättesaadav piirkonnas;
- kas teenus on suunatud kogukonna liikmetele (kas kogukonnas on piisavalt teenuse tarbijaid);
- kas teenust pakuvad kogukonnaliikmed;
- kas teenuse pakkuja on piirkonnas tegutsev ühendus, ettevõte, eraisik või eraisikute rühm;
- selgitada välja ega kohalik omavalitsus pole võtnud endale teenuse pakkumise kohustust;
- kas teenus on kasumit mittetaotlev, kuid kahjumit mittepõhjustav;
- kas teenus ei toimi avatud turu situatsioonis;
- kas teenus ei paku kõlbatut konkurentsi piirkonna ettevõtetele;
- milline on pakutava teenuse hinnatase, st kas teenust pakutakse kogukonnale mõõduka hinna eest või tasuta. Sama teenuse pakkumisel kogukonnast väljapoole peaks hinnakiri vastama turu tasemele.

Oluline on piirkonnas edendada ka sotsiaalse ettevõtlusega seotud tegevusi. Sotsiaalne ettevõte tegutseb mingi konkreetse ühiskondliku eesmärgi saavutamise nimel, kasutades selleks ettevõtlusega teenitud tulu. Siinkohal lähtutakse toetuse andmisel ettevõtlusele antavast toetusprotsendimäärast.

Kogukonna kooskäimiskohtade kaudu edendatakse kogukondade kooskäimist ja ühistegevust. Siinkohal on esmatähtis sisuliste tegevuste edendamine ja olemasolevate kooskäimiskohtade parendamine ning täiesti uute seltsimajade rajamist ei toetata.

Lisaks toetatakse valdkonna raames piirkonna noorte aktiveerimisele suunatud tegevusi, mille fookusteks on noorte initsiatiivikuse tõstmine ning suurem sidusus kohaliku kogukonna ja ettevõtlusega. Eelistatud on projektid, mis on noorte endi poolt algatud ja ellu viidud.

Tegevuste peamiseks sihtgrupiks on mittetulundussektor ja kohalikud omavalitsused. Valdonna arendamise tulemusena tõuseb elanike sotsiaalne kaasatus, luuakse uusi kogukonnavajadustele põhinevaid teenuseid, väärtustatakse ajalugu ja piirkondlikku eripära ning saadakse juurde vajalikke teadmisi.

MEEDE 2	Elujõuliste kogukondade arendamine ja elukeskkonna parendamine
Vastavus strateegia eesmärgile	E2. Maapiirkondade elukvaliteet on tõusnud läbi elujõuliste kogukondade.
Meetme osakaal kogu rahastusest	35% meetmetele eraldatavatest vahenditest
Abikõlblikud tegevused vastavalt EL määruse nr 1305/2013 artiklitele 14, 20 ja 35	1. Kogukonnateenuste arendamine; 2. Sotsiaalse ettevõtluse edendamine; 3. Kvaliteetse andmeside kättesaadavuse parendamine; 4. Kogukonnahoonete üleviimine taastuvenegialahendustele; 5. Kogukonna kooskõlmiskohtade loomine ja parendamine; 6. Kogukonna liidrite tunnustamine; 7. Kogukondade harimine ja elavdamine läbi ühistegevuse; 8. Avalike objektide korrashoid; 9. Pärandkultuuri väärtustamine; 10. Piirkonna turvalisuse suurendamisega seotud tegevused ja investeringud; 11. Noorte kaasamine ja tunnustamine; 12. Noorte teadmiste kasvatamine ja ettevõtlikkuse suurendamine; 13. Noorte vaba aja tegevuste mitmekesistamine;
Mitteabikõlblikud tegevused ja kulud	- Tegevused, mida toetatakse teistest toetusmeetmetest; - Ei toetata täiesti uute kogukonnahoonete ehitamist; - Kinnisvara ostmine; - Püsikulude tüüpi kulutused (palgakulud, ülevõlpidamiskulud jne); - Kõik muud LEADER määruse poolt välistatud mitteabikõlblikud tegevused ja –kulud.
Toetuse saajad	• Kolmanda sektori organisatsioonid, sh mittetulundusühingud ja sihtasutused • Kohalikud omavalitsused • Ettevõtted (VKE) sh osaühingud, aktsiaseltsid, füüsilisest isikust ettevõtjad, täisühingud, usaldusühingud, tulundusühistud • Seltsingud LEADER määruses toodud tingimustel
Abikõlblikkuse kriteeriumid	- Investeeringuobjekt peab asuma SKK tegevuspiirkonnas; - Muud nõuded taotlejale, mis tulenevad LEADER määrusest.
Minimaalne ja maksimaalne toetusmäär	Pehmed projektid: - Minimaalne toetusmäär: 2000 €; - Maksimaalne toetusmäär: 10 000€; Investeeringuprojektid: - Minimaalne toetusmäär: 2000 €; - Maksimaalne toetusmäär: 50 000€;
Toetuse %	• Kolmanda sektori organisatsioonid (mittetulundusühingud ja sihtasutused) ja kohalikud omavalitsused kuni 90% ;

	• Ettevõtted (VKE) sh osaühingud, aktsiaseltsid, füüsilisest isikust ettevõtjad, täisühingud, usaldusühingud, tulundusühistud kuni 60%; • Seltsingud kuni 100%. Juhul, kui muude õigusaktidega on teatud tegevustele sätestatud teistsugused toetusmäärad, siis järgitakse neid.
Indikaatorid ja sihttasemed	Väljund- ja tulemusindikaatorid: • toetatud projektide arv kokku: 150 • kogukonnateenuste projektide arv: 5 • Sotsiaalse ettevõtluse projektide arv: 3 • Koolitatud inimeste arv: 100 • Loodud töökohtade arv: 5 • toetusest kasu saanud kooskäämiskohtade arv: 35

Projektide hindamisprotseduuri ja valikukriteeriume on lähemalt käsitletud peatükis 9.2.

Meetme 2 tegevused vastavad EAFRD prioriteedile 6 „sotsiaalse kaasamise, vaesuse vähendamise ja maapiirkondade majandusliku arengu edendamine“, panustades sihtvaldkondade 6B „Maapiirkondade kohaliku arengu soodustamine” ja 6C ”info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) kättesaadavuse, kasutamise ja kvaliteedi parandamine maapiirkondades” täitmisesse. EL määruse nr 1305/2013 alusel vastavad tegevused artikkel 14 „Teadmussiire ja teavitus“, artikkel 20 „Põhiteenused ja külauuendus maapiirkondades“ ja artikkel 35 „Koostöö“ meetmete tegevustele.

MAK raames aidatakse kaasa sihtvaldkonnas 6B eesmärgi täitmisesse, millega hõlmatakse kohaliku arengu strateegiatega 60% maaelanikkonnast ning luuakse kohaliku arengu strateegiate raames toetatud projektide läbi 2020. aastaks 280 töökohta.

Tegevuse „Kogukondade harimine ja elavdamine läbi ühistegevuse“ raames võib toetust taotleda juriidiline isik või asutus, kellel on toetatavate tegevuste elluviimiseks vajaliku pädevusega personal ja/või toetatava tegevuse korraldamise kogemus. Täpsemad tingimused sätestatakse toetuse saajale strateegia iga-aastastes rakenduskavades.

7.1.3. Meede 3 – Piirkonna arengut ja ettevõtlust edendav ühistegevus ja koostöö

Käesoleva meetme eesmärgiks on olemasolevate koostöö edasiarendamine läbi võrgustike, ühisturunduse ja koostööprojektide ning uute võrgustike ja koostööprojektide loomine ja arendamine.

Tegevusgruppide riigisisese koostöö all mõistetakse kahe või enama Eesti kohaliku tegevusgrupi omavahelist koostööd strateegia rakendamiseks (riigisesed koostööprojektid). Tegevusgruppide riigivälise koostöö all mõistetakse ühe või enama Eesti kohaliku tegevusgrupi ning ühe või enama väljapoole Eestit või Euroopa Ühendust tegutseva LEADER või LEADERi tunnustega kohaliku tegevusgrupi koostööd strateegia rakendamiseks (riigivälised koostööprojektid). LEADERi tunnustega kohaliku tegevusgrupi all mõistetakse maapiirkonna kohalike avalik-õiguslikest ja eraõiguslikest isikutest partnerite rühma, kes rakendab kohaliku arengu strateegiat liidus või liidust väljaspool ning muu kui maapiirkonna kohalike avalik-õiguslikest ja eraõiguslikest isikutest partnerite rühm, kes rakendab kohaliku arengu strateegiat.

Ühisprojekt on projekt, millesse on kaasatud vähemalt kaks üksust, kellest vähemalt üks ei ole kohalik tegevusgrupp. Ühisprojekt viiakse ellu tegevuskava raames, mille kestvus on 2-4 aastat.

Ka regionaalse ja rahvusvahelise koostöö arendamise raames toetatakse nii juba toimivate võrgustike edasist arendamist kui ka uute võrgustike loomist ja arendamist. Lisaks spetsiifilistele regionaalsetele koostöövõrgustikele toetatakse integreeritud koostöö arendamist piirkonda jääva linnaga – Kuressaarega. Koostöö peamiseks fookuseks on erinevate teenuste pakkumise arendamine. Peatükis 8 on detailsemalt välja toodud peamised koostööpartnerid ja teemavaldkonnad, mille osas kavatakse koostööd teha. Kavatakse jätkata rahvusvahelise koostööprojektiga "Growing Gastronauts" ("Sirguvad Söögisellid"). Soovime teha koostööd kohalike toodete arendamise ja säästliku keskkonnakasutuse ning keskkonnahariduse teemadel.

Vastavalt Saarte Koostöökogu, Hiidlaste Koostöökogu ja Kodukant Läänemaa vahel sõlmitud pikaajalisele koostöökokkulepele on ühises fookuses järgmised teemad:

- kohaliku ja mahetoidu turu arendamine;
- koolide ja lasteaedade toidusedeli parendamine;
- laste ja lastevanemate kohaliku ja mahetoidu alase teadlikkuse kasvatamine;
- kohaliku ja mahetoidu alased uuringud;
- seadusandlik initsiatiiv kohaliku- ja mahetoidu sisse viimiseks koolide ja lasteaedade menüüsse.

MEEDE 3	Piirkonna arengut ja ettevõtlust edendav ühistegevus ja koostöö
Vastavus strateegia eesmärgile	E3. Piirkonnas toimivad koostöövõrgustikud ja üldtuntud on piirkondlik tootemärk. Piirkonda on toodud uusi teadmisi ja kogemusi läbi rahvusvahelise koostöö.

Meetme osakaal kogu rahastusest	10% meetmetele eraldatud vahenditest
Abikõlblikud tegevused vastavalt EL määruse nr 1305/2013 artiklitele 14, 35 ja 44	1. Koostööprojektide ettevalmistamine; 2. Piirkonnaspetsiifiliste koostöövõrgustike loomine ja arendamine; 3. Piirkonna ühisturunduse edendamine sh „Saaremaa ehtne toode“ tootemärgi edendustegevused; 4. Piirkonnaülese mõjuga ja rahvusvahelised projektid.
Mitteabikõlblikud tegevused ja kulud	- Tegevused, mida toetatakse teistest toetusmeetmetest; - Kõik muud LEADER määruse poolt välistatud mitteabikõlblikud tegevused ja –kulud.
Toetuse saaja	SKK
Abikõlblikkuse kriteeriumid	• Vähemalt üheks osapoolaks peab olema SKK; • Muud nõuded taotlejale, mis tulenevad LEADER määrusest.
Maksimaalne toetusmäär	- Maksimaalne toetusmäär: 100 000 €
Toetuse %	Koostööprojekti ettevalmistamise puhul kuni 100%. Teiste tegevuste puhul kuni 90%.
Indikaatorid ja sihttasemed	Väljund- ja tulemusindikaatorid: • Toetatud koostöö- ja ühisprojektide arv: 10 • Rahvusvahelised projektid: 3 • võrgustiku- ja ühistegevusprojektidest kasu saanud ettevõtjate ja vabaühenduste arv: 50 • Rahvusvahelistest projektidest kasu saanud ettevõtjate ja vabaühenduste arv: 30

Projektide hindamisprotseduuri ja valikukriteeriume on lähemalt käsitletud peatükis 9.2.

Meetme tegevused „Piirkonnaspetsiifiliste koostöövõrgustike loomine ja arendamine“ ja „Piirkonna ühisturunduse edendamine sh „Saaremaa ehtne toode“ tootemärgi edendustegevused“ vastavad EAFRD prioriteedile 3 „toiduahela korraldamise, sealhulgas põllumajandustoodete töötlemise ja turustamise, loomade heaolu ja riskijuhtimise edendamine põllumajanduses“, panustades sihtvaldkonda 3A „Toormetootjate konkurentsivõime parandamine nende parema integreerimise abil põllumajanduslike toiduainete tarneahelasse kvaliteedikavade kaudu, mis annavad põllumajandustoodetele lisaväärtuse, kohalike turgude edendamise ja lühikeste tarneahelate ning tootjarühmade ja tootmisharudevaheliste organisatsioonide kaudu“ täitmisesse. EL määruse nr 1305/2013 alusel vastavad tegevused artikkel 35 „Koostöö“ meetme tegevustele. MAK raames aidatakse kaasa sihtvaldkonnas 3A eesmärgi täitmisesse, mille kohaselt panustatakse läbi toidukvaliteedi kavade, kohalike turgude ja lühikeste tarneahelate ning tootjarühmade täiendavalt 1,76% põllumajandusliku majapidamise suuremasse integreerimisse toiduahelasse.

Meetme tegevused „Koostööprojektide ettevalmistamine“ ja „Piirkonnaülese mõjuga ja rahvusvahelised projektid“ vastavad EAFRD prioriteedile 6 „sotsiaalse kaasamise, vaesuse vähendamise ja maapiirkondade majandusliku arengu edendamine“, panustades sihtvaldkondade 6A „Tegevusvaldkondade mitmekesistamise, väikeettevõtete loomise ja arendamise ning töökohtade loomise hõlbustamine“ ja 6B „Maapiirkondade kohaliku arengu soodustamine“ täitmisesse. EL määruse nr 1305/2013 alusel vastavad tegevused artikkel 14

„Teadmusiire ja teavitus“, artikkel 35 „Koostöö“ ja artikkel 44 „LEADERi koostöötegevus“ meetmete tegevustele. MAK raames aidatakse kaasa sihtvaldkonna 6A eesmärgi täitmisesse, millega luuakse 2020. aastaks toetatud projektide läbi vähemalt 225 töökohta. Lisaks panustatakse MAK raames sihtvaldkonnas 6B eesmärgi täitmisesse, millega hõlmatakse kohaliku arengu strateegiatega 60% maaelanikkonnast ning luuakse kohaliku arengu strateegiate raames toetatud projektide läbi 2020. aastaks 280 töökohta.

8. Võrgustumine ja koostöö

SKK teeb koostööd neljal tasandil: kohalik, regionaalne, riiklik ja rahvusvaheline tasand. Koostöö eelduseks on SKK tegevusgrupi liikmete aktiivne kaasamine ja osalemine partnerite koostöös.

Tabel 6. Peamised koostööpartnerid ja teemad.

Partnerid	Teemad, milles koostööd tehakse
<u>Kohalik tasand – tegevuspiirkond</u> - Kohalikud omavalitsused – kujundavad kohaliku elukeskkonda, taotlevad projektidele toetust; - Kolmanda sektori organisatsioonid – kujundavad kogukondi, taotlevad projektidele toetust; - Ettevõtted – kujundavad piirkonna ettevõtluskeskkonda, taotlevad projektidele toetust.	- Ühisturundus (piirkonna tutvustamine); - Suuremad ühisüritused; - Turvalisuse edendamine; - Kompetentside tõstmine (koolitused ja õppereisid).
<u>Regionaalne tasand – Saare maakond ja lähiümbrus</u> - Kuressaare linn; - Saaremaa Omavalitsuste Liit – esindab maakonna omavalitsuste huvisid; - Saaremaa Arenduskeskus – maakondlik arenduskeskus; - Saare Maavalitsus – vastutab maakonna tasakaalustatud arengu eest; - Saaremaa Ettevõtjate Liit – ühendus, mis koondab maakonna ettevõtjaid; - Saarte Kalandus – piirkondlik kalanduse tegevusgrupp; - Hiidlaste Koostöökoogu – Leader-tegevusgrupp; - Kodukant Läänemaa – Leader-tegevusgrupp; - Pärnu Lahe Partnerluskogu – Leader-tegevusgrupp.	- Kohalik toit – kättesaadavus, kaubamärk jms; - Loomemajandus; - Turism – piirkonna tutvustamine, ühisturundus; - Kompetentside tõstmine (koolitused ja õppereisid).
<u>Riiklik tasand – Eesti</u> - Teised Leader-tegevusgrupid Eestis; - Eesti Leader Liit; - Maaeluministerium; - Maamajanduse Infokeskus – riigiasutus, mis muuhulgas tegutseb Leader-programmi tugiüksusena; - Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet (PRIA) – menetleb Leader-meetme taotlusi ja maksab välja toetusi; - Teadus- ja Haridusasutustega (TTÜ, EMÜ, TÜ, TLÜ jne) – koostöö tootearenduse valdkonnas uute ja/või piirkonnale iseloomulike toodete loomiseks.	- Noored; - Kohalik toit; - Tootearendus; - Kogemuste vahetus (koolitused ja õppereisid).
<u>Rahvusvaheline tasand</u> - Eesti Leader Liit; - Läänemere piirkonna (Soome, Läti, Rootsi, Leedu, Venemaa, Poola, Saksamaa, Taani) Leader grupid; - Ülejäänud riikide Leader tegevusgrupid; - Kogukonna arengut suunavad kolmanda sektori organisatsioonid.	- Noored; - Kohalik toit; - Kogukonnateenuse arendamine; - Kogemuste vahetus (koolitused ja õppereisid).

Lisaks projektitaotluste nõustamise ja menetlemise korraldamisele on SKK osalenud mitmete piirkondlike, regionaalsete ja rahvusvaheliste algatuste käivitamisel ja elluviimisel. Järgnevalt on toodud kolm näidet eelmisel programiperioodil 2008–2013 läbiviidud koostööprojektidest nii kohalikul kui ka rahvusvahelisel tasandil.

1. „Kogukonnaköögid“ on võrgustikku kuuluvad köögid Saaremaa eri paigus, mille eesmärgiks on edendada kohalikul toorainel ja traditsioonidel põhinevat toidutöötlemist turustamise eesmärgil.

Kogukonnaköövide eesmärgiks on:

- populariseerida kohaliku väiketootja toodangut, selgitada kohaliku toidu tervislikke eeliseid suurtootmise/töötlemisega, tõsta noorema põlvkonna huvi ja teadmisi toiduvalmistamise vastu.
- sobivate tingimuste loomine, et ettevõtlikud inimesed saaksid alustada ja arendada käsitööstuslikku toidutootmist - eesmärgil ettevõtlikkuse kasv ja täiendav lisasissetulek SKK tegevuspiirkonnas elavatele inimestele.

2. „Growing Gastronauts“ („Sirguvad Söögisellid“) on kogemuste vahetamise ja mitteformaalse õppe projekt, mille raames viidi 2012-2013 Saaremaa viies maakoolis läbi erinevaid tegevusi, mis läbi suurenes osavõtjate huvi ja teadlikkus tervislikust toitumisest, lähikonna toidutootjatest ning lühikesest tarneahelast „põllult potti“. Tegemist oli rahvusvahelise Leader-koostööprojektiga, mille partneriteks on:

- Pays Vallée du Loir - juhtpartner (Prantsusmaa);
- Shropshire Hills AONB Partnership (Inglismaa);
- Central Warwickshire Villages (Inglismaa);
- MTÜ Hiidlaste Koostöökogu;
- MTÜ Saarte Kootöökogu.

Projekti koduleht: .

3. „Planeet ütles mulle...“ („Planeet ütles mulle...“) on rahvusvaheline, kogemuste vahetamise ja noorte mitteformaalse õppe edendamise projekt, mille raames viidi aastatel 2011-2013 Saare maakonna valdade noortega vanuses 15-18 läbi tegevusi, et tõsta noorte tundlikkust ja teadlikkust keskkonna olukorrast. Eesmärgiks oli, et noored märkaksid keskkonna probleeme ja kujuneksid keskkonda hoidvateks ning väärtustavateks kodanikeks.

Projekt viidi läbi rahvusvahelises koostöös, kestis 3 aastat ning igal aastal keskenduti erinevatele alateemadele:

- 2011 - vete kaitse ja säästmine;
- 2012 - ümbertöötlemine ja ressursside säästmine;

- 2013 - alternatiivsed energiad ja energia säästmine.

Projekt viidi läbi samasisuliste tegevustena paralleelselt kõikides riikides. Igal aastal kohtusid partnerid 10-liikmeliste rühmadega (8 noort ja 2 täiskasvanut) ühes riigis suvelaagris ja andsid üksteisele ülevaate aasta jooksul toimunud projekti tegevustest oma riigis. Selle tulemusena said projektis osalenud noored laiema ülevaate nimetatud piirkondade keskkonna probleemidest ja -hoiust. Projekti piirkonnasisestesse tegevustesse haarati igal aastal Saare maakonnas vähemalt 20 noort. Partneriteks olid:

- LAG Redagne-Wiltz - Luxembourg;
- LAG Miselerland - Luxembourg
- LAG Joensuu Region - Soome;
- LAG Pays de Brocéliande – Prantsusmaa;
- MTÜ Saarte Koostöökogu.

9. Strateegia rakendamise juhtimine ja seire

Saarte Koostöökogu on eelmise rahastusperioodi jooksul tõestanud, et on toimiv ja jätkusuutlik organisatsioon, mis on kaasatud piirkonna arengu juhtimisse ja mis on kujunenud tulemuslikuks arendusorganisatsiooniks.

9.1. Juhtimine ja töökorraldus

MTÜ Saarte Koostöökogu juhtimist reguleerib põhikiri. SKK juhtimises on kolm tasandit – üldkoosolek, juhatus ja tegevjuht.

Liikmete üldkoosolek

SKK kõrgeimaks organiks on liikmete üldkoosolek. Üldkoosolek võtab vastu otsuseid SKK juhtimise kõikides küsimustes, mida ei ole seaduse või põhikirjaga antud juhatuse või SKK muu organi pädevusse. Üldkoosoleku pädevusse kuulub:

- põhikirja muutmine;
- eesmärgi muutmine;
- SKK arengustrateegia kinnitamine ja muutmine;
- liikme- ja sisseastumismaksude maksmise korra ja suuruse otsustamine;
- SKK aasta tegevuskava ja eelarve kinnitamine ning nende täitmise kontrollimine;
- majandusaasta aruande kinnitamine;
- SKK tegevuse lõpetamise või ühinemise ja jagunemise otsustamine;
- juhatuse valimine. Valimiste reglemendi otsustab üldkoosolek;
- juhatuse töökorra kinnitamine;
- komisjonide moodustamine ja nende liikmete valimine;
- juhatuse või komisjoni liikmetega tehingute tegemine või tema vastu nõude esitamise otsustamine ja selles tehingus või nõudes SKK esindaja määramine;
- tingimuste seadmine ning volituste andmine juhatusele SKK kinnisasjade ja registrisse kantud vallasasjade võõrandamiseks või asjaõigusega koormamiseks;
- revisjonikomisjoni või audiitori määramine juhatuse ja komisjonide tegevuse järelevalveks;
- muude küsimuste otsustamine, mida ei ole seaduse või põhikirjaga antud teiste organite pädevusse.

Üldkoosoleku kutsub kokku juhatus - korraliselt, üks kord aastas või erakorraliselt, kui seda nõuab vähemalt 1/10 SKK liikmetest. Üldkoosolek võib vastu võtta otsuseid, kui tema kokkukutsumisel on järgitud kõiki seadusest ja MTÜ põhikirjast tulenevaid nõudeid ning selles osaleb üle 1/3 MTÜ liikmetest. Üldkoosoleku otsus on vastu võetud, kui selle poolt hääletab üle poole koosolekul osalenud liikmetest ja põhikirjaga pole ette nähtud suurema häälteenamuse nõuet. Isiku valimisel loetakse valituks kandidaat, kes sai teistest enam hääli. Häälte võrdsel jagunemisel heidetakse liisku.

Juhatus

Üldkoosolekute vaheajal juhib MTÜd üldkoosoleku poolt SKK liikmete esindajate hulgast valitud vähemalt 10-liikmeline juhatus. Juhatus liikmete arv ei saa olla väiksem liikmeks olevate omavalitsuste arvust. Juhatus koosseisus peab olema mittetulundusühingute, sihtasutuste, äriühingute ja füüsilisest isikust ettevõtjate esindajaid ühtekokku rohkem kui omavalitsuste esindajaid. Juhatus volitused kehtivad 3 aastat.

Komisjonid

Lisaks võib üldkoosolek moodustada juhatuse töö toetamiseks, sh juhatuse ja üldkoosoleku otsuste ettevalmistamiseks, alalisi või ajutisi komisjone, määrates igal üksikul juhul ära nende ülesanded, moodustamise tähtaja, liikmete ja asendusliikmete arvu ja koosseisu ning nende töö tasustamise ja tööülesannete täitmisel tehtud kulutuste hüvitamise.

Tegevjuht:

SKK igapäevatööd korraldab tegevjuht, kes:

- juhib ühingu jooksvat tegevust ja vastutab üldkoosoleku ja juhatuse poolt vastu võetud otsuste täitmise eest;
- valmistab ette kõik küsimused, mis vastavalt käesolevale põhikirjale kuuluvad otsustamisele üldkoosolekul või juhatuse koosolekul;
- käsutab käesoleva põhikirja nõudeid arvestades ühingu vara ja vahendeid, esindab ühingut kõigis toimingutes ja tehingutes, kirjutab alla lepingutele.
- sõlmib ja lõpetab lepinguid;
- otsustab teisi juhatuse poolt talle lahendamiseks antud küsimusi ulatuses, mis ei kuulu ühingu teiste organite ainupädevusse;
- võtab osa juhatuse koosolekutest;
- juhib tegevmeeskonda.

Tegevmeeskond:

SKK tegevmeeskonnas töötab lisaks tegevjuhile veel 2 nõustajat. Tegevmeeskond töötab üldkoosoleku poolt kinnitatud aastase tööplaani alusel, milles käsitletakse tegevusi strateegia

rakendamiseks, tegevuspiirkonna elavdamiseks, LEADER koostööprojektide läbiviimist ja organisatsiooni arendamist.

Lisaks haldab tegevmeeskond kodulehekülge: ja organisatsiooniga seotud listisid. Kodulehe täiendamine ja teabe saatmine listidesse toimub jooksvalt vastavalt vajadusele. Lisaks eeltoodule avaldatakse informatsiooni maakondlikes infokandjates: ajalehtedes „Saarte Hää“ ja „Meie Maa“ ja teistes infot edastavates maakondlikes kanalites ja portaalides.

SKK arendamine:

SKK on näidanud võimekust strateegia koostamisel ja elluviimisel. SKK strateegia 2008-2013 elluviimine näitas SKK suutlikkust orienteeruda ja tulla toime strateegia juhtimisega ning taotlejate nõustamisega.

SKK liikmeks olemine annab võimaluse:

- kaasa rääkida strateegia kujundamisel ja meetmete rakendamisel;
- osaleda erinevatel temaatilistel koolitustel Saare maakonnas, mujal Eestis ja koostööpartnerite juures välismaal;
- olla kaasatud koostöö arendamisse kohalikul, riiklikul ja rahvusvahelisel tasandil;
- olla kaasatud huvidest ja eelistustest lähtuvalt koostöökogu töögruppide töös;
- saada valitud SKK juhatusse.

Kõigil era- või avalik-õiguslikel organisatsioonidel on õigus astuda SKK liikmeks. Pakutud võimaluste rakendamise tulemusena paranevad SKK liikmete teadmised ja oskused, mis toetavad strateegia elluviimist ning Saare maakonna kogukondade sotsiaalset ja majanduslikku jätkusuutlikkust.

9.2. Strateegia rakendamine

SKK viib strateegiat ellu seitsme omavahel seotud tööpaketi kaudu. Pakettideks on:

1. juhtimine ja administreerimine (kirjeldatud peatükis 9.1) – strateegia täitmise tagamine ja selle edasiarendamine;
2. taotluste menetlemine ja hindamine (kirjeldatud allpool) – strateegia elluviimiseks ette nähtud toetuste (Leader-meetme vahendid) suunamine projektidesse, mis on kooskõlas strateegia visiooni ja eesmärkidega;
3. teavitamine ja kaasamine – potentsiaalsete taotlejate ettevalmistamine kvaliteetsete projektide koostamiseks;
4. arendusprojektide algatamine ja elluviimine – strateegia seisukohalt oluliste protsesside käivitamiseks;

5. kogemuste vahetamine ja koostöö (kirjeldatud peatükis 8) – uute teadmiste saamiseks;
6. koolitused ja oskuste omandamine – nii tegevmeeskonna kui ka liikmete ja sihtgruppide võimekuse tõstmiseks;
7. seire ja hindamine (kirjeldatud peatükis 9.3) – strateegia tulemuslikkuse hindamiseks ning vigadest õppimiseks.

Kõik strateegia rakendamiseks vajalikud korrad kinnitab SKK juhatus.

Esitatud projekte menetleb SKK tegevmeeskond ning hindab selleks spetsiaalselt moodustatud hindamiskomisjon. Hindamiskomisjon koosneb kuni 7 liikmest ja neid vajadusel asendavast 7 asendusliikmest.

Hindamiskomisjoni koosseis:

- kogukonna arengu ekspert;
- ettevõtluse arengu ekspert;
- maakonna arengu ekspert;
- KOV arenguekspert;
- 2 valdkonnaeksperti, kes määratakse SKK juhatuse poolt enne iga meetme hindamist vastavalt eesmärkidele ja vajadustele (nt. ehitusinsener, IT-spetsialist, energeetika ekspert jne);
- Leader kohaliku arengu ekspert/esindaja teisest kohalikust tegevusgrupist.

Nõuded eksperdile kinnitab SKK juhatus. Iga hindamiskomisjoni liikmega sõlmitakse leping. Hindamiskomisjoni kinnitab ametisse SKK juhatus.

Taotluste hindamine toimub juhatuse poolt vastu võetud korra alusel. Esmalt hinnatakse vastavust üldistele hindamiskriteeriumitele, mis on valikuga JAH/EI järgmised:

- projekt peab kas kõrvaldama kogukonnale olulise valdkonna kitsaskoha või aitama kasutusele võtta potentsiaali (JAH/EI);
- projekt peab edendama kohalikku algatust, aidates läbi maapiirkonna sisemiste arenguvõimaluste parema kasutamise kaasa maapiirkonna elukvaliteedi ja konkurentsivõime parandamisele ning majandustegevuse mitmekesistamisele (JAH/EI);
- taotlus peab vastama määruses ja rakenduskavas esitatud nõuetele, sh peavad toetatavad kulud olema põhjendatud, selged, üksikasjalikult kirjeldatud, majanduslikult otstarbekad ja vajalikud projekti eesmärgi saavutamiseks. Taotleja peab tagama kasutatava toetusraha otstarbeka ja säästliku kasutamise (JAH/EI).

Taotlused, mille kohta pool või rohkem kui pool hindamiskomisjoni koosolekul osalenud hindajatest on vastanud vähemalt ühele üldisele hindamiskriteeriumile EI - pole võimalik heaks kiita. Neid taotlusi täiendavate hindamiskriteeriumite osas enam ei hinnata, kuna nad ei vasta kas määrusele või rakenduskavale või üldisele LEADER eesmärgile. Taotlused, mille kohta üle poole komisjoni koosolekul osalenud hindajatest on vastanud kõigile üldistele hindamiskriteeriumitele selle taotluse osas JAH, osalevad edasises hindamises.

Edasise hindamise käigus annavad hindajad taotlusele hinded täiendavate hindamiskriteeriumite osas, mis sõltuvalt meetmest on erinevate osakaaludega kogu hindest: erinevatel meetmetel on välja töötatud erinevad kriteeriumid, mida saab iga hindaja hinnata skaalal 0 ... 5 ning igal kriteeriumil ka osakaalu protsent koguhindest. Meetmetel võib olla erinev arv hindamiskriteeriumeid. Iga kriteeriumi kohta arvutatakse hindajate keskmist hinnangut väljendav aritmeetiline keskmine hinne. Nimetatud keskmised hinded korrutatakse läbi kriteeriumite osakaaludega ning saadud tulemused summeeritakse taotluse koondhindeks. Taotlused, mille summaarne koondhinne on vähem kui 50% maksimaalsest võimalikust koondhindest ehk vähem kui 3 hindepunkti, ei ole võimalik heaks kiita, kuna need ei vasta strateegiale. Taotlused, mille summaarne koondhinne on 3 või enam hindepunkti, lähevad arvesse paremusjärjestuse koostamisel meetmete lõikes.

Paremusjärjestus koostatakse iga meetme lõikes eraldi võttes arvesse summaarsed koondhinded. Võrdsete koondhinnete puhul tunnistatakse paremaks taotlus, mille puhul on taotletav toetussumma väiksem. Võrdsete koondhinnete ja võrdsete taotletavate summade puhul tunnistatakse paremaks taotlus, millel on kõrgem omafinantseerimismäär. Taotluste paremusjärjestus reastatakse koos toetussummadega.

Meede 1. „Ettevõtete konkurentsivõime suurendamine ja ühistegevus” täiendavad hindamiskriteeriumid ja osakaalud kogu hindest:

<i>Kriteerium</i>	<i>Hinne (0...5)</i>	<i>Osakaal koguhindest (%)</i>
1) mõju väärtusahela terviklikkuse suurendamisele		30
2) mõju kogukonna arengule		20
3) mõju koostöö või ühistegevuse arendamisele		20
4) kohapealse tooraine ja oskusteabe kasutamine		15
5) projekti jätkusuutlikkus (sh taotleja elluviimisvõime)		10
6) projekti uuenduslikkus		5

Hindepallide tähendused:

- 0 mõju/toetus/kasu puudub
- 1 mõju/toetus/kasu väga väike
- 2 mõju/toetus/kasu väike

- 3 mõju/toetus/kasu rahuldav
- 4 mõju/toetus/kasu suur
- 5 mõju/toetus/kasu väga suur

Meede 2. „Elujõuliste kogukondade arendamine ja elukeskkonna parendamine“ täiendavad hindamiskriteeriumid ja osakaalud kogu hindest:

<i>Kriteerium</i>	<i>Hinne (0...5)</i>	<i>Osakaal koguhindest (%)</i>
1) kogukonna toetus projektile		30
2) positiivne mõju taotleja lähemale elukeskkonnale		30
3) erinevate osapoolte kaasatus ja partnerlus (sh erinevate sektorite kaasatus)		15
4) kohalike arengueelduste ja eripärade kasutamine		10
5) projekti jätkusuutlikkus (sh taotleja elluviimisvõime)		10
6) projekti uuenduslikkus		5

Hindepallide tähendused:

- 0 mõju/toetus/kasu puudub
- 1 mõju/toetus/kasu väga väike
- 2 mõju/toetus/kasu väike
- 3 mõju/toetus/kasu rahuldav
- 4 mõju/toetus/kasu suur
- 5 mõju/toetus/kasu väga suur

Meetme 3 „Piirkonna arengut ja ettevõtlust edendav ühistegevus ja koostöö“ taotlusvoor on avatud jooksvalt ja meetmes taotletavad projektid kiidab enne esitamist heaks SKK üldkoosolek.

Hindamiskriteeriumite (valdkondade ja meetmete lõikes) detailid täpsustatakse strateegia rakenduskava tasandil hindamiskorras (Projektitoetuse taotluste menetlemise ja hindamise kord). Kriteeriumitele töötatakse rakenduskava tasandil välja konkreetsed kaalud ning kirjutatakse selgelt lahti nende skaalad, lihtsustamaks nii hindajate tööd kui ka taotlejate hindamisest arusaamist.

9.3. Strateegia seire ja uuendamine

SKK strateegia seiret ja hindamist korraldatakse järgmiselt:

1. Taotlusi ja nendes kajastatud indikaatoreid seiratakse jooksvalt. SKK tegevjuht annab iga-aastaselt üldkoosolekule ülevaate lisaks rahade kasutamisele ka peamiste strateegia indikaatorite täitumisest (aluseks on rahastatud taotlustest saadav teave);
2. Kaks korda strateegia elluviimise perioodi jooksul tehakse põhjalikum seire juba ellu viidud projektide tegelike tulemuste ja väljundite hindamiseks.

Strateegia seiret korraldab SKK juhatus ja tegevusi viib ellu tegevmeeskond. Algandmetena kasutatakse eelarve täituvust, projektide elluviimise edenemist ja projektide panust strateegia eesmärkide saavutamisse, tuginedes taotlustes toodud teabele.

Strateegia seire on pidev, aruandlusperioodi pikkuseks on üks aasta. Seirearuanne esitatakse SKK juhatusle ja üldkoosolekule. Seirearuandest lähtuvalt valmistatakse ette iga-aastased rakenduskavad ning täpsustatakse vajadusel rakendamise korraldust.

Iga-aastane seirearuanne peab sisaldama infot vähemalt strateegia elluviimise sisulise edenemise kohta meetmete kaupa:

- eesmärk;
- ülevaade projektitaotluste esitamisest ja kinnitamisest;
- strateegia indikaatorite sihttasemetele lähenemine taotluste info põhjal;
- rahastatud projektide edenedmine;
- strateegia elluviimise panus üleriigilise Leader-meetme sihttasemete saavutamisse;
- strateegia eelarve kasutamise edenedmine;
- strateegia elluviimisel tekkinud probleemid ja nende lahendused.

Vajadust strateegia uuendamise ja muutmise järgi hinnatakse iga-aastaselt üldkoosolekul lähtuvalt strateegia seire tulemustest.

Strateegia hindamist korraldab SKK juhatus, elluviijateks on tegevmeeskond ja/või välishindaja. Algandmetena kasutatakse seirearuandeid ja elluviidud projektide tulemusi ning mõjusid (taotlused ja lõpparuanded). Strateegia hindamist viiakse läbi kahel korral strateegia perioodi jooksul (2018. a 2016-2017 a projektide kohta ja 2020. a. 2018-2019 a projektide kohta). Hindamisaruanne esitatakse SKK üldkoosolekule. Aruandest lähtuvalt valmistatakse vajadusel ette põhjalikumad strateegia muudatused.

10. Strateegia rahastamiskava

SKK eelmise strateegia rakendamise eelarve kogumahuks oli ca 5 miljonit eurot. Perioodiks 2014-2020 on eelarve indikatiivne maht samas suurusjärgus. Täpne summa selgub uue Leader-perioodi käivitumisel.

Allolevas tabelis on kajastatud meetmete elluviimise eelarve jagunemine meetmete vahel ning omafinantseeringumäärad. Meetmete elluviimise eelarve moodustab 80% kogueelarvest, ülejäänud 20% on tegevusgrupi strateegia elluviimise kulud.

Tabel 7. SKK meetmete toetusprotsendid, piirmäärad ja taotlejad

<i>MEETMED</i>	<i>osakaal kogu eelarvest, %</i>	<i>min. piirmäär, €</i>	<i>max. piirmäär, €</i>	<i>toetus, % abikõlblikest kuludest</i>	<i>omafinantseering, % abikõlblikest kuludest</i>	<i>taotlejad</i>
M1. Ettevõtlus	35%	2000	200 000	kuni 60%	40% või enam	Äriühingud ja MTÜ/SA
M2. Kogukonnad	35%	2000 2000	10 000 50 000	kuni 90%; kuni 60%; kuni 100%	10% või enam; 40% või enam	MTÜ/SA/KOV, Äriühingud Seltsing
M3. Koostöö	10%		100 000	kuni 90% (koostöö- projektide ettevalmista- mise puhul kuni 100%)	0% või enam	SKK
SKK tegevuskulud (jooksvad ja elavdamiskulud)	20%			kuni 100%		SKK
KOKKU	100%					

SKK võimalikud lisarahastuse allikad on aastani 2023 järgmised:

Tegevus	Partnerid	Täiendav rahastusallikas
Koolituste projektide rakendamine, sh toit, taastuvenergia, noored, turism, ettevõtlus.	Saarte Kalandus, Saare Maavalitsus, SA Saaremaa Turism (vms piirkonna turismi esindav organisatsioon), Saaremaa Arenduskeskus	PRIA koolitusmeede, Euroopa Kalandusfond, SMILEGOV, EAS
Ürituste projektide rakendamine, sh noortelaagrid, konverentsid, jne.	Sotsiaalministeerium, Töötukassa, Saare Maavalitsus, Saaremaa Arenduskeskus	Sotsiaalministeerium, Töötukassa, Innove, KIK
Õppereiside projektide, sh toit, maaettevõtlus, kogukonnateenused, sotsiaalne ettevõtluse kohalikud ja rahvusvahelised projektid	Saarte Kalandus, Saare Maavalitsus, SA Saaremaa Turism (vms piirkonna turismi esindav organisatsioon), Saaremaa Arenduskeskus	Euroopa Kalandusfond, EAS, Interreg, Põhjamaade Ministrite Nõukogu rahastus

Täiendavate rahaliste vahendite kaasamise tulemusena suureneb strateegia elluviimiseks kasutatavate toetuste eelarve kuni 1% võrra.

Toetuste eelarve (kokku 80%) planeeritav jaotus aastate lõikes on järgmine:

- ☐ 2015 - 0%
- ☐ 2016 - 30%
- ☐ 2017 - 30%
- ☐ 2018 - 30%
- ☐ 2019 - 10%

Strateegia rakendamise (kokku 20%) planeeritav jaotus aastate lõikes on järgmine:

- ☐ 2015 - 1%
- ☐ 2016 - 4%
- ☐ 2017 - 3%
- ☐ 2018 - 3%
- ☐ 2019 - 3%
- ☐ 2020 - 3%
- ☐ 2021 - 2%
- ☐ 2022 - 1%

11. Stateegia sidusus asjaomaste arengudokumentidega

1. Konkurentsivõime kava „Eesti 2020“:

Valitsuse poliitika põhisuundadena on valdkonnas „Konkurentsivõimeline ettevõtluskeskkond“ välja toodud muuhulgas ettevõtete pikaajalist rahvusvahelise konkurentsivõime kasvu soodustava poliitika kujundamine; eelduste loomine erasektori teadus- ja arendustegevuse mahtude suurenemiseks ning innovatsiooni väljundite arvu ja kvaliteedi tõstmiseks ning loomemajanduse, IKT ja teiste võtmetehnoloogiate potentsiaali laiem kasutamine teiste sektorite lisandväärtuse tõstmisel. Valdkonnas „Keskkonnasõbralik majandus ja energeetika“ on ühe põhisuunana välja toodud majanduse üldise ressursi- ja energiamahukuse vähendamine.

SKK strateegia üheks strateegiliseks eesmärgiks on ettevõtete konkurentsivõime suurendamine läbi spetsialiseerumise ja nutikate lahenduste rakendamise sh kõrge lisandväärtusega toodete ja teenuste osakaalu suurendamine ettevõtjate müügitulus. Eeltoodu põhjal on strateegias meede, millega toetatakse piirkonna ettevõtete konkurentsivõime suurendamist ja ühistegevust läbi seda edendavate tegevuste, sh terviklik tootearendus, investeringud tootmisprotsessi ja taristusse (taastuvenerialahendused), investeringud tegevuste mitmekesistamiseks jne.

2. Eesti regionaalarengu strateegia 2014-2020

Regionaalarengu strateegia visioon 2030+ on järgmine:

- Oma eripäradele tuginedes panustab iga piirkond Eesti kui terviku konkurentsivõime kasvule, saades omakorda osa sellega kaasnevatest hüvedest.
- Inimestel on igas toimepiirkonnas kättesaadavad head töökohad, kvaliteetsed teenused ning mitmekülgseid tegevusi võimaldav meeldiv elukeskkond.

Strateegia üldeesmärgiks on „Toimepiirkondade arengueelduste parem kasutus majanduskasvuks ja elukvaliteedi tõusuks vajalike hüvede kättesaadavus“.

SKK strateegia panustab kohaliku tooraine tootearendusele ehk ulatuslikumale väärimisele, mis võimaldab tootjal saada toote eest kõrgemat hinda ja seeläbi teenida suuremat kasumit. Kõrgem lisandväärtus muudab maaettevõtluse perspektiivikamaks ja loob paremad eeldused kohalike loodus- ja kultuuriressursside tulemuslikumaks kasutamiseks.

3. Eesti Maaelu Arengukava 2014-2020

Maaelu Arengukava (MAK) prioriteet nr 1 on:

- toimiv tootja, töötaja, nõustaja ja teadlase vaheline koostöö, ajakohane teadus- ja arendustegevus ning teadmussiire.

Sihtvaldkonnas 1A on Eesti maaelu arengukava 2014–2020 eesmärgiks, et aastaks 2020 on arengukava avaliku sektori kogurahastusest vähemalt 3,9% panustatud innovatsiooni toetamiseks ja teadmistebaasi parandamiseks maapiirkondades.

SKK strateegia panustab läbi meetme 1 tegevuste MAK 2014-2020 seatud eesmärgi täitmisesse.

Maaelu Arengukava (MAK) prioriteet nr 3 on:

- põllumajandussaaduste tootmise ja töötlemisega tegelevad ettevõtjad omavad turujõudu ning nende vahel toimub koostöö põllumajandussaaduste tootmisel, töötlemisel ja turustamisel.

Sihtvaldkonnas 3A on arengukava eesmärgiks täiendavalt 1,76% põllumajandusliku majapidamise suurem integreerimine toiduahelasse läbi toidukvaliteedi kavade, kohalike turgude ja lühikeste tarneahelate ning tootjarühmade.

SKK strateegia panustab läbi meetmete 1 ja 3 tegevuste MAK 2014-2020 seatud eesmärgi täitmisesse.

Maaelu Arengukava (MAK) prioriteet nr 6 on:

- maamajandus ja maapiirkonna elukeskkond on mitmekesised, pakuvad alternatiivseid tööhõivevõimalusi põllumajandusest vabanevale tööjõule ning tuginevad kohalikul ressursil ja potentsiaalil põhinevatele lahendustele.

Sihtvaldkonnas 6A on arengukava eesmärgiks toetatud projektide läbi vähemalt 225 töökoha loomine 2020. aastaks.

Sihtvaldkonnas 6B on arengukava eesmärgiks 2020. aastaks kohaliku arengu strateegiatega 60% maaelanikkonna hõlmamine ning kohaliku arengu strateegiate raames toetatud projektide läbi 2020. aastaks 280 töökoha loomine. Sihtvaldkonnas 6C ei ole sekkumist ette nähtud, sest lairiba interneti ühenduste rajamist on uuel perioodil kavas toetada struktuurifondidest. MAK 2014–2020 investeringutoetustes jäetakse samas taotlejatele võimalus muu investeringu osana rajada juurdepääsuühendusi lairibavõrgule.

SKK strateegia panustab meetmete 1 ja 3 tegevustega MAK 2014-2020 sihtvaldkonna 6A ning meetme 2 tegevustega MAK 2014-2020 sihtvaldkondade 6B ja 6C eesmärkide täitmisesse.

SKK strateegia on kooskõlas Leader lähenemise spetsiifiliste eesmärkidega, milledeks on:

- ettevõtjate konkurentsivõime tõstmine, eelkõige läbi ühistel tegevustel põhinevate tegevuste rakendamise (meede 1 ja 3). Eesmärgi saavutamist toetavad investeringud ettevõtete arengusse, tootearendusse, ühistöösse ning uute teadmiste ja oskuste omandamisse.
- sotsiaalse kaasatuse edendamine luues uusi töökohti, kaasates kohaliku arengu strateegia ettevalmistamise ja elluviimise protsessi kohalikud elanikud ning parandades teenuste

kättesaadavust muuhulgas läbi IT-teenuste parema kättesaadavuse (meede 1 ja 2); Eesmärgi saavutamist toetavad investeeringud ettevõtete arengusse, kohalike teenuste sh kogukonnateenuste arengusse ning andmeside- ja taastuenergialahenduste parema kättesaadavuse ja kvaliteedi tagamisse.

- piirkondlike eripärade parem rakendamine, sh kohaliku toidu arendamine (meede 1 ja 3). Eesmärgi saavutamist toetavad investeeringud ettevõtete ja teenuste arengusse, ühistöö ning kohaliku toidu tuntuse kasvatamisele suunatud siseriiklik ja rahvusvaheline Leader-koostöö.
- uuenduslike lahenduste leidmise ja kasutuselevõtmise soodustamine sh kogukonnateenuste arendamisel (meede 1 ja 2). Eesmärgi saavutamist toetavad investeeringud tootearendusse ja ettevõtjate omavahelise ühistöö edendamisse ning koostöösse teadus- ja haridusasutustega. Lisaks toetatakse kogukonna vajadustele vastavate teenuste ja sotsiaalse ettevõtluse arendamist.
- kohaliku tasandi valitsemise parendamine läbi erinevate osapoolte kaasamise (meede 2 ja 3). Kohaliku tasandi valitsemise parendamine seisneb oskustes ja kogemustes teha kogu Saare maakonda hõlmavat eesmärgipärast arengukoostööd. Strateegia raames keskendutakse kogukondade harimisele ja elavdamisele läbi ühistegevuse, piirkonna ühisturunduse edendamisele, piirkonnaspetsiifiliste koostöövõrgustike arendamisele ning koostööprojektide rakendamisele.

4. Eesti teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni strateegia 2014–2020

„Teadmistepõhine Eesti”

Aastaks 2020 on muuhulgas:

- Eestis olemas head tingimused suure lisandväärtusega ettevõtluse loomiseks. Eesti on üleilmselt tuntud ja nähtav uute tehnoloogiliste lahenduste väljatöötajana ning kasutuselevõtjana;
- Eesti ühiskond uuendusmeelne, mõistab teadus- ja arendustegevuse vajalikkust ning väärtustab hea kvalifikatsiooniga teadustöötajaid.

SKK strateegia panustab suurema lisandväärtusega ettevõtluse loomisele läbi meetme 1 ning lisaks võimaldatakse kogukondadel läbi meetme 2 saada osa kiiretest andmesidelahendustest.

5. Eesti ettevõtluse kasvustrateegia 2014–2020:

Eesti innovatsiooni- ja ettevõtluspoliitika on aastaks 2020 oluliselt kasvatanud Eesti elanike heaolu, parandanud Eesti lõimumist rahvusvahelise majandusega ning ettevõtete konkurentsivõimet.

Eesti ettevõtjate rahvusvahelise edukuse alus on arukas spetsialiseerumine, kiire kohanemisvõime, innovaatilisus, efektiivsus ning usaldusvärsus. IKT-lahendused on ettevõtetes laialdaselt kasutusel.

SKK strateegia üheks strateegiliseks eesmärgiks on ettevõtete konkurentsivõime suurendamine läbi spetsialiseerumise ja nutikate lahenduste rakendamise sh kõrge

lisandväärtusega toodete ja teenuste osakaalu suurendamine ettevõtjate müügitulus. Samuti nähakse siinkohal suurt potentsiaali IKT lahenduste laiemas kasutuselevõtus.

6. Eesti infoühiskonna arengukava 2020 (MKM)

VISIOON: Eesti kasutatakse maksimaalselt info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) võimalusi, et nutikate lahenduste abil tõsta inimeste elukvaliteeti ja tööhõivet, tagada Eesti kultuuriruumi elujõulisus, suurendada majanduses tootlikkust ning tõsta avaliku sektori tõhusust – seda kõike avaliku, era- ja vabasektori koostöös.

ÜLDEESMÄRK: Eestis on loodud hästi toimiv keskkond IKT laialdaseks kasutamiseks ja nutikate lahenduste loomiseks, mis on seeläbi tõstnud majanduse konkurentsivõimet, inimeste heaolu ja riigivalitsemise tõhusust.

SKK strateegia panustab kvaliteetse andmesideühenduse kättesaadavuse parandamisele tegevuspiirkonnas ning uute IKT lahenduste väljatöötamisele ning laiemale kasutuselevõtule.

7. Eesti riiklik turismiarengukava 2014-2020

Turismiarengukava visioon:

- Aastaks 2020 on Eesti turistidele tuntud ja hea mainega Põhjamaade turismisihtkoht, mis pakub meeldejäävat reisielamust ning kust on soovi korral mugav reisida teistesse Läänemere piirkonna riikidesse.

SKK strateegia panustab eelkõige piirkonna eripära ja loodust rõhutavale loodusturismi toetamisele, võimaldades ettevõtjatel mitmekesistada oma tegevusi ning investeerida tootmisprotsessi ja taristusse. Samuti korrastada ja luua uusi matkaradasid, avalikke puhkealasid jne.

8. Saare maakonna arengustrateegia 2020

VISIOON: Saare maakond konkureerib edukalt Eesti suuremate linnapiirkondadega ja välisriikidega noorte elanike pärast. Konkurentsivõimeline keskmine palk, mitmekesise töö pakkumine ja kasvanud nõudlus kõrge kvalifikatsiooniga tööjõu järele on olulisel määral tasakaalustanud noorte rände ja loonud aluse maakonna demograafilise jätkusuutlikkuse paranemiseks. Maakonna äärealade ettevõtlus kasvab vähemalt sama kiiresti kui Kuressaares ja linna lähiümbruses luues eelduse kohaliku rahvastikuolukorra stabiliseerumiseks pikemas vaates.

Üldeesmärgid on:

1. Rändesaldo vanuserühmas 15-35 a on oluliselt tasakaalustatum, sisse- ja väljarände koondsald on tasakaalus;
2. Keskmine kuu brutotöötasu on vähemalt 85% Eesti keskmisest;
3. Kolmanda taseme haridusega tööjõu osatähtsus on vähemalt 30%;

4. Väljaspool Kuressaaret ja endist Kaarma valda asuvate äriühingute müügitulu moodustab vähemalt 25% kogu maakonna näitajast.

SKK strateegia koostamisel on järgitud Saare maakonna arengustrateegia 2014-2020 eesmärgi, millest tulenevalt aidatakse kaasa eelkõige teise ja neljanda üldeesmärgi täitmisel.

9. Jätkusuutlik Saaremaa. Saare maakonna turismi arengukava 2007-2013(20)

VISIOON: Aastal 2020 on Saaremaa Euroopas tuntud, Läänemere regioonis ja Eestis tunnustatud külalislahke, sõbralik ja turvaline reisisiht. Saarte loodus, unikaalne kultuuripärand, kvaliteetsed turismitooted ning head puhkamisvõimalused tekitavad soovi maakonda külastada, viibida siin kauem ja tagasi tulla.

SKK strateegia panustab piirkonna eripära ja loodust rõhutavale loodusturismi toetamisele, võimaldades ettevõtjatel mitmekesistada oma tegevusi ning investeerida tootmisprotsessi ja taristusse. Samuti korrastada ja luua uusi matkaradasid, avalikke puhkealasid jne.

10. Lääne-Eesti loomemajanduse strateegia 2013-2020

Lääne-Eesti on aastaks 2020 atraktiivne elu- ja ettevõtluspiirkond loojatele, kelle tooted ja teenused tagavad loomemajanduse kestvuse, senisest suurema infotehnoloogilise arenduse, kasvava tööhõive ning toetavad turismivaldkonna atraktiivsust. Lääne-Eesti aitab kaasa kogu Eesti loomemajanduse arengule.

Strateegilised fookused:

- siht on loomeinimeste ettevõtlikkuse suurendamine ja ettevõtete arengu toetamine, sh inkubatsioon
- siht on piirkondliku konkurentsivõime tõstmine, sh ühisturundus, müügi- ja koostöövõrgustike edendamine eelkõige turismi valdkonnaga

SKK strateegia üheks strateegiliseks eesmärgiks on ettevõtete konkurentsivõime suurendamine läbi spetsialiseerumise, nutikate lahenduste rakendamise ja ühistegevuse. Eeltoodu põhjal toetatakse tihedamat ühistegevust loomemajandusega tegelevate ettevõtjate vahel, samuti terviklikku tootearendust ning mitmesuguste investeringute tegemistesse.

11. Saare maakonna kalanduspiirkonna arengustrateegia 2015 – 2020+ eelnõu (seisuga mai, 2015)

MTÜ Saarte Kalandus töötab selle heaks, et aidata kaasa Saare maakonna rannakalanduse ja laiemalt kalandussektori jätkusuutlikuks muutmisele ja rannakülade elukvaliteedi parandamisele. Visioonina nähakse, et aastaks 2020+ on Saare maakonna kalanduspiirkond elujõuline kogukond.

SKK strateegia taotleb sisuliselt samu eesmärgi maaelusektoris, mistõttu on tegu üksteist täiendavate lähenemistega. Kalanduspiirkonna strateegia seisukohast vaadates on maaelu

tervikliku arengu tagamiseks õigustatud rannakülades siduda oma tegevusi LEADER-tegevusgruppide algatustega ja maaelu arengukava projektidega. Administratiivsete vahenditega tuleb tagada toetuste kattuvuse vältimine.

12. SKK tegevuspiirkonna omavalitsuste visioonid

Kaarma valla arengukava^{3*} 2011- 2018

- VISIOON: 2018 on Kaarma elujõulise elanikkonna ja elukeskkonnaga välja arendatud taristu ning toimiva ettevõtluse tugistruktuuridega koostööle suunatud ja seda väärtustav tugevate külakogukondadega ühe suure Saaremaa valla osavald.

Kihelkonna valla arengukava 2007 – 2013 (2017)

- VISIOON 2013: tugev Lääne-Saaremaa keskus, mis on turvaline, heakorrastatud ja arenenud taristuga paik, kus elavad sotsiaalselt aktiivsed oma vallaga emotsionaalselt seotud inimesed. Samuti tuntud ja väärtustatud turismi- ja puhkepiirkond, mille hea maine põhineb siinsel puhtal looduskeskkonnal, säilitatud pärandmaastikel, rikkal kultuuripärandil ning merelist ja keskkonnasäästlikku elulaadi toetavatel rahvuslikel traditsioonidel.

Kärla valla arengukava* 2009 – 2015

- VISIOON: Aastal 2015 on Kärla vald nooreneva, sotsiaalselt aktiivse ja ettevõtliku elanikkonnaga ning kvaliteetse ja turvalise elukeskkonnaga paik, kus on väärtustatud kultuur ja traditsioonid ning arendatud loodushoidvat turismi ja ettevõtlust.

Laimjala valla arengukava 2014 – 2020

- VISIOON: Tulevikupildis nähakse Laimjala valda kui: Aktiivset eluhoiakut väärtustav heatasemelise infrastruktuuriga turvaline omavalitsus, kus hinnatakse traditsioone ja arendatakse tasakaalustatud ja loodushoidvat majandust.

Leisi valla arengukava 2011 – 2020

- VISIOON: 2020 on Leisi vald aktiivse elanikkonna ja külaeluga turvaline, mitmekesiseid tegevusvõimalusi pakkuv, aastaringselt toimiva ettevõtlusega, kultuuritraditsioone väärtustav, inimestest hooliv ning puhas ja keskkonnasõbralik omavalitsus.

Lümanda valla arengukava* 2011 – 2015 (2020)

- VISIOON: Lümanda on kohalikku kogukonda ja koostööd väärtustav, kvaliteetse elukeskkonnaga, loodushoidlik, Läänemerele avatud väikevald.

Muhu valla arengukava 2014 – 2020

3* 2014 a. lõpus ühinesid Lümanda, Kärla ja Kaarma vald Lääne-Saare vallaks.

- ÜLDVISIOON: Muhu säilib iseseisva ja haldussuutliku vallana, kus on elujõuline ja jätkusuutlik kogukond. Rahvaarv püsib vähemalt 2013. aasta tasemel (1900 inimest). Ettevõtlus pakub koha peal rohkem ja atraktiivsemaid töökohti. Erinevatele vanuserühmadele ja huvigruppidele on loodud mitmekülgsed väljundid eneseteostuseks, vaba aja sisustamiseks ja osalemiseks valla otsustusprotsessides. Muhus on jätkuvalt kaunis ja turvaline pärandkultuuri väärtustav keskkond.

Mustjala valla arengukava 2009 – 2020

- VISIOON: Mustjala on turvalise elukeskkonna, vaatamisväärsuste rikkuse ja tugevate kultuuritraditsioonidega vald, kuhu noored soovivad peale õppimist tagasi pöörduda ning mujalt pärit inimesed elama asuda ja puhkama tulla.

Orissaare valla arengukava 2009 – 2020

- VISIOON: Orissaare vald on inimsõbralik, loodushoidlik, traditsioone väärtustav, samas uuele avatud, ettevõtlust soosiv, igal tasandil, sh. rahvusvaheliselt koostööaldis, elujõuline Ida-Saaremaa keskus.

Pihlta valla arengukava 2012 – 2020

- VISIOON: Avatus ja tihe kogemustevahetus käsikäes innovaatilise mõtlemise ja paindlikkusega on teinud Pihlta valla aastaks 2020 tugeva identiteediga, kohapeal kvaliteetseid teenuseid ja privaatsust pakkuvaks prestiižeks elukohaks, kus säilitatakse puhas ja kvaliteetne loodus ning elukeskkond.

Pöide valla arengukava 2005 – 2021

- VISIOON: Pöide on elukohaks sobilik aktiivsele ja ettevõtlikule inimesele, kes peab lugu looduskesksusest ja mere lähedusest. Ühiselt läbi KOVi, arendatakse elukeskkonda taristu järjepideva ja plaanipärase kaasajastamise ning avaliku teenuse kättesaadavuse ning kvaliteedi parandamise abil.

Ruhnu valla arengukava 2015 – 2018 (uus arengukava koostamisel!)

- VISIOON: Ruhnu on jätkusuutliku maaelu ja mitmekülge väikeettevõtlusega, inimsõbralik ja turvaline, looduslikult ja kultuuriliselt omanäoline väikesaar.

Salme valla arengukava 2011 – 2016

- VISIOON: Salme vald aastal 2016 on merele avatud, mitmekesise ettevõtlusega atraktiivne elu- ja puhkepiirkond, kus turvaliselt elavad kultuurilembesed ja haritud inimesed.

Torgu valla arengukava 2010 – 2020

- VISIOON: Torgu vald on elujõulise, ühtehoidva kogukonnaga ja aktiivse omavalitsusega jätkusuutlik vald, kus on loodushoidlik ja traditsioone väärtustav

väikeettevõtlus ning atraktiivne turismipiirkond, mis loob eeldused olla Lääne-Saaremaa mereväravaks.

Valjala valla arengukava

- VISIOON: Valjala on elujõuline, turvaline ja pärandkultuuri väärtustav elukeskkond, mis eelisarendab ajaloolist ja pärandkultuuriga seotud turismi ja on keskkonnasõbralik ning toetab loodust säästvat põllumajandust ja keskkonnahoidlikku tootmistehnoloogiat.

SKK strateegia on olulises osas kooskõlas tegevuspiirkonna omavalitsuste arengukavades püstitatud visioonide ja eesmärkidega.

Kasutatud materjalid

1. Saare maakonna arengustrateegia 2020, Kuressaare 2014
2. Saare maakonna majanduse ülevaade (2013), Tallinna Ülikooli Eesti Tuleviku-uuringute Instituut
3. Saare maakonna ruumilise arengu analüüs (2014), Tallinna Ülikooli Eesti Tuleviku-uuringute Instituut
4. Saare maakonna teemaplaneering aastani 2015, „Maakonna sotsiaalne infrastruktuur“, Kuressaare 2009
5. Statistikaameti kodulehekülg (www.stat.ee)
6. Kaarma valla arengukava* 2011- 2018
7. Kihelkonna valla arengukava 2007 – 2013 (2017)
8. Kärla valla arengukava* 2009 – 2015
9. Laimjala valla arengukava 2014 – 2020
10. Leisi valla arengukava 2011 – 2020
11. Lümanda valla arengukava* 2011 – 2015 (2020)
12. Muhu valla arengukava 2014 – 2020
13. Mustjala valla arengukava 2009 – 2020
14. Orissaare valla arengukava 2009 – 2020
15. Pihtla valla arengukava 2012 – 2020
16. Põide valla arengukava 2005 – 2021
17. Ruhnu valla arengukava 2015 – 2018
18. Salme valla arengukava 2011 – 2016
19. Torgu valla arengukava 2010 – 2020
20. Valjala valla arengukava 2012 – 2020
21. Üleriigiline planeering “Eesti 2030+”, Siseministeerium, 2012
22. Konkurentsivõime kava “Eesti 2020”, Vabariigi Valitsus, 2013
23. Eesti Maaelu Arengukava 2014-2020, Põllumajandusministerium
24. Eesti regionaalarengu strateegia 2014-2020, Siseministeerium, 2013
25. Eesti riiklik turismiarengukava 2014-2020, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, 2013

26. Uuring „Maapiirkonna ettevõtjate olukord, arengutrendid ning toetusvajadus“. UURINGU LÕPPARUANNE, EMÜ, 2012
27. Nutikas spetsialiseerumine - kitsaskohtade ja uute võimaluste analüüs (2013), Eesti Arengufond
28. Eesti infoühiskonna arengukava 2020 Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium,
29. Eesti teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni strateegia 2014–2020 „Teadmistepõhine Eesti”
30. Eesti ettevõtluse kasvustrateegia 2014-2020:
31. Lääne-Eesti loomemajanduse strateegia 2013-2020
32. Lääne-Eesti saarte Biosfääri programmiala säästliku arengu programm 2013-2020
33. Jätkusuutlik Saaremaa. Saare maakonna turismi arengukava 2007-2013(20)
34. Eesti riiklik turismiarengukava 2014-2020
35. Euroopa Komisjoni teatis „Euroopa 2020. Aastal – Aruka, jätkusuutliku ja kaasava majanduskasvu strateegia”.
36. Toimepiirkondade määramine. Raport Siseministeeriumile (2014), Tõnurist, A., Servinski, M., Valgma, Ü.
37. Kogukonnauuring Eesti kogukondade hetkeseis“ (2014), Vihma, P., Lippus, M.
38. Saarte Koostöökogu strateegia 2008 – 2013
39. Strateegia koostamise käsiraamat, Põllumajandusministeeriumi kohaliku algatuse ja elukeskkonna büroo, 2015
40. Eesti maaelu arengukava 2007-2013 Leader-meetme kohalike tegevusgruppide strateegiate vahehindamine. Lõpparuanne.
41. Uuring „Puit kui kohalik ressurss ja selle laiemad kasutusvõimalused Saare maakonnas“, OÜ Arbuarkel, 2015
42. Uuring „Saare maakonnas tegutsevate seltsimajade hetkeseis ja tulevikuplaanid“, Tartu Ülikooli Pärnu Kolledž, 2015